

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Ústav sociální práce

Využití institutu pěstounské péče na přechodnou dobu

Bakalářská práce

Autor: Jana Kolářová, DiS.

Studijní program: Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální práce

Forma: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

2022

Hradec Králové

Zadání bakalářské práce

Autor: Jana Kolářová, DiS.
Studium: U18095
Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce

Název bakalářské práce: **Využití institutu pěstounské péče na přechodnou dobu**
Název bakalářské práce AJ: Use of the institute of foster care for a transitional period

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude zabývat pěstounskou péčí na přechodnou dobu. V teoretické části práci budou popisovány základní pojmy, legislativa, která se problematikou zabývá. Dále bude popsána stručně historie náhradní rodinné péče. V neposlední řadě také bude popsáno, jaké příspěvky stát pěstounům poskytuje a jak proces přípravy stát se pěstounem probíhá. Hlavním cílem bakalářské práce bude zjistit, jak je v současné době využíván institut pěstounské péče na přechodnou dobu. Výzkumná strategie bude prováděna kvalitativní formou, sběr informací bude probíhat formou rozhovorů s pracovníky OSPOD a s pěstouny, to vše v kraji Vysočina.

Kovařík, Jiří a kol.: Náhradní rodinná péče v praxi, vyd.: Portál, Praha 2004
MATĚJČEK, Z. et al. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 184 s. ISBN 80-7178-304-8.
MATĚJČEK, Z. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994. 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
MATĚJČEK, Z. Osvojení a pěstounská péče. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. 152 s. ISBN 80-7178-637-3.

Garantující pracoviště: Ústav sociální práce,
Filozofická fakulta
Vedoucí práce: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.
Oponent: Mgr. Iva Junová, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce: 30.4.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Novém Městě na Moravě dne 15. června 2022

Jana Kolářová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Lucii Smutkové, Ph. D., za odborné vedení mé bakalářské práce, připomínky a cenné rady a za čas, který mi při konzultacích věnovala. Také bych ráda poděkovala všem informantům, kteří se zúčastnili výzkumného šetření. A v neposlední řadě děkuji rodině, která mě po dobu studia podporovala.

V Novém Městě na Moravě dne 15. června 2022

Jana Kolářová

Anotace

KOLÁŘOVÁ, Jana. Využití institutu pěstounské péče na přechodnou dobu. Hradec Králové, 2022. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta (Ústav sociální práce). Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Lucie Smutková, Ph. D.

Bakalářská práce se zaměřuje na to, zjistit, jak pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí a pěstouni na přechodnou dobu vnímají institut pěstounské péče na přechodnou dobu. Výzkum je zaměřen na Kraj Vysočina. V teoretické části jsou vysvětleny pojmy, které souvisejí s tématem práce a výzkumem – definice pěstounské péče na přechodnou dobu, ústavní a náhradní rodinná péče, legislativa pěstounské péče na přechodnou dobu, ústavní a náhradní rodinné péče, pěstounská péče na přechodnou v Kraji Vysočina a její doprovodné organizace a příspěvky pro pěstouny. V praktické části je odůvodněn výběr kvalitativní výzkumné strategie a jeho technika, kterou byl rozhovor, dále je popsán výběr informantů, charakteristika souboru, etika výzkumu. Následně jsou informace zjištěné pomocí rozhovorů interpretovány.

Klíčová slova: pěstounská péče na přechodnou dobu, orgán sociálně-právní ochrany dětí, náhradní rodinná péče, dítě

Annotation

KOLÁŘOVÁ, Jana. Use of Foster Care for a Temporary Period. Hradec Králové, 2022. Bachelor's thesis. University of Hradec Králové, Philosophical Faculty, (Institute of social work). Leader of the Bachelor Degree Thesis: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

The Bachelor's thesis focuses on determining how the workers of social and legal protection of children and foster parents perceive the foster care for a temporary period. The research is focused on the Vysočina Region. The theoretical part explains the concepts that are related to the topic of the thesis and the research – the definition of short-term foster care, institutional and foster family care, legislation of short-term foster care, short-term foster care in the Vysočina Region and its accompanying organizations and allowances for foster parents. The practical part describes the choice of the qualitative research strategy and its technique, which was the interview, describing the selection of informants, characteristics of the sample, and research ethics. Subsequently, the information obtained through the interviews is interpreted.

Keywords: short-term foster care, Authority of Social and Legal Protection of Children, foster family care, child

Obsah

Úvod.....	10
CÍL PRÁCE.....	12
TEORETICKÁ ČÁST.....	13
1 Náhradní rodinná péče	13
1.1 Ústavní a náhradní rodinná péče	13
1.1.1 Ústavní výchova.....	14
1.1.2 Náhradní rodinná péče	14
1.1.1.1 Sociální pracovník náhradní rodinné péče.....	16
1.1.1.2. Pěstoun.....	17
1.2 Legislativa náhradní rodinné péče.....	18
1.3 Principy náhradní rodinné péče	18
1.4 Definice pojmu dítě	19
1.5 Historie náhradní rodinné péče.....	20
2 Pěstounská péče na přechodnou dobu	22
2.1 Institut pěstounské péče na přechodnou dobu	22
2.1.1 Attachment ve vztahu k pěstounské péči na přechodnou dobu.....	23
2.2 Průběh příprav na pěstounskou péči.....	24
2.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu v Kraji Vysočina.....	27
3 Podpora pro pěstouny	30
3.1 Nárok na dávku pěstounské péče	30
3.2 Dávky pěstounské péče	31
3.3 Doprovázející organizace	33
3.3.1 Služby doprovázejících organizací	34
PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 Metodické ukotvení výzkumných aktivit	35
4.1 Kvalitativní výzkum a jeho výhody a nevýhody.....	36
4.2 Metoda rozhovoru	38
4.3 Transformační tabulka.....	39
4.4 Charakteristika informantů v kvalitativním výzkumu.....	40
4.5 Výběr informantů	41
4.6 Etika výzkumu a jeho rizika	43
4.7 Popis vlastního zkoumání.....	43
5 Analýza a interpretace informací	45
5.1 Interpretace dílčího cíle 1	45
5.2 Intepretace dílčího cíle 2	47

5.3 Interpretace dílčího cíle 3	50
5.4 Interpretace dílčího cíle 4	52
Závěr	55
Seznam tabulek	57
Seznam příloh	57
Seznam obrázků	57
ZDROJE.....	58
Knižní	58
Internetové	59
Právní předpisy	61
Přílohy.....	I

Seznam použitých zkratk

OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
NRP	Náhradní rodinná péče
PPPD	Pěstounská péče na přechodnou dobu
HC	Hlavní cíl
DC	Dílčí cíl

Úvod

Téma mé bakalářské práce „Využití institutu pěstounské péče na přechodnou dobu“ jsem si vybrala z vícero důvodů. Prvním z nich je ten, že jsem v rámci zaměstnání před mateřskou dovolenou pracovala v organizaci, která úzce spolupracovala s Orgánem sociálně právní ochrany dětí a začala mě tato problematika zajímat. Dalším důvodem je to, že bych ráda v budoucnu pracovala s touto cílovou skupinou. A v neposlední řadě proto, že se domnívám, že problematika pěstounství není moc veřejnosti známá, a přitom jde o důležité téma, protože veřejnost se pravděpodobně většinou domnívá, že děti, kteří nemůžou být ve své vlastní rodině se umisťují do ústavů – ať už do kojeneckých ústavů či do dětských domovů, přitom toto je až jako poslední možné řešení. Zaměřila jsem výzkum na Kraj Vysočina, protože v tomto kraji bydlím.

Pěstounská péče na přechodnou dobu umožňuje okamžitou pomoc dětem, kteří se ocitnou mimo vlastní rodinu. Pěstounská péče na přechodnou dobu je velmi účinná při řešení krizových nepříznivých situací nezletilých dětí, kdy se o ně jejich rodiny z nejrůznějších důvodů nemohou postarat. Tato forma je preferována před péčí v ústavu. O děti je pečováno v přirozeném prostředí dočasné náhradní rodiny, což se nejvíce podobá rodinné péči. Cílem pěstounské péče na přechodnou dobu je poskytnutí okamžité pomoci v náhradním prostředí. A to do té doby, než se podaří najít pro dítě vhodné a trvalé prostředí. Díky institutu pěstounské péče na přechodnou dobu se děti vyhnout pobytu v ústavním zařízení.

Cílem práce je: **Zjistit, jak vnímají sociální pracovníci a pěstouni v Kraji Vysočina výkon institutu pěstounské péče na přechodnou dobu.** Naplnění na tento cíl je získán prostřednictvím kvalitativního výzkumu, konkrétně formou rozhovorů s pracovníky Orgánu sociálně právní ochrany dětí a rozhovory s pěstouny na přechodnou dobu.

Dílčím cílem 1 je zjistit, jak pracovníci OSPOD vnímají umístování dětí do PPPD
dílčím cílem 2 je zjistit, jaké nároky ze strany pracovníků OSPOD jsou kladeny na pěstouny na přechodnou dobu, dílčím cílem 3 je zjistit, jak vnímají pěstouni na

přechodnou dobu psychickou a finanční podporu a dílčím cílem 4 je zjistit, jaký byl motiv, důvod stát se pěstounem na přechodnou dobu.

Pro výzkum jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii, techniku sběru informací formou rozhovorů.

Svoji bakalářskou práci jsem rozdělila na dvě části: teoretickou a praktickou. Teoretická práce je rozdělena na tři kapitoly. V první kapitole budou popisovány základní pojmy, legislativa, která se danou problematikou zajímá, principy náhradní rodinné péče a stručně historie náhradní rodinné péče.

Druhá kapitola se zabývá institutem pěstounské péče na přechodnou dobu, procesem příprav pěstounství a také informace konkrétně o pěstounské péči v Kraji Vysočina. A v poslední, třetí kapitole je popsána podpora pro pěstouny, ať už ve formě příspěvků pro pěstouny, tak i ve formě psychické podpory a to zajišťují doprovázející organizace.

Praktická část je rozdělena na dvě kapitoly: metodické ukotvení výzkumných aktivit, ve které se dozvíme, co to kvalitativní výzkum je, popíšeme si metody sběru informací, etiku výzkumu. A kapitolu analýza a interpretace informací, ve které zpracovávám výsledky provedených rozhovorů.

Tato bakalářská práce může být přínosem pro ty, kteří se pěstounské péči na přechodnou dobu věnují, ať už to jsou pracovníci OSPOD, pracovníci krajských úřadů, či samotní pěstouni na přechodnou dobu, aby se ujistili v tom, zda má pěstounská péče na přechodnou dobu své opodstatnění. Dále může být přínosem i pro širokou veřejnost, jelikož může být na tento institut nahlíženo negativně v tom smyslu, že pěstouni berou za tuto práci peníze. Díky tomuto si může veřejnost uvědomit, že to je v podstatě práce jako každá jiná, ovšem to chce od samotných pěstounů hlavně to, aby změnili svůj dosavadní život, což je málokdo schopen udělat.

CÍL PRÁCE

Hlavním cílem této bakalářské práce je **Zjistit, jak vnímají sociální pracovníci a pěstouni v Kraji Vysočina výkon institutu pěstounské péče na přechodnou dobu.**

K výzkumu je použita kvalitativní metoda, konkrétně sběr informací prostřednictvím rozhovoru se sociálními pracovníky a pěstouny na přechodnou dobu. To vše v Kraji Vysočina.

Abych se dostala k hlavnímu cíli, bylo zapotřebí definovat i dílčí cíle. Jelikož ve výzkumu se snažím zjistit, jak vnímají sociální pracovníci a pěstouni institut pěstounské péče na přechodnou dobu, nejlépe se to dá zjistit na základě vlastních zkušeností. Proto se ptám například na zkušenosti ať už pozitivní či negativní, na přínos PPP apod. Na tomto základě jsem se proto rozhodla pro níže stanovené dílčí cíle.

Dílčími cíli práce jsou:

DC 1: Zjistit, jak pracovníci OSPOD vnímají umístování dětí do PPPD.

DC 2: Zjistit, jaké nároky ze strany pracovníků OSPOD jsou kladeny na pěstouny na přechodnou dobu.

DC 3: Zjistit, jak vnímají pěstouni na přechodnou dobu psychickou a finanční podporu.

DC 4: Zjistit, jaký byl motiv, důvod stát se pěstounem na přechodnou dobu.

TEORETICKÁ ČÁST

„Rodina by měla znamenat pro dítě základní životní jistotu. To je ten nejlepší vklad, který mu můžeme dát. A je v naší moci!“

(Matějček, 1994: 17)

1 Náhradní rodinná péče

V každé společnosti se stává, že biologičtí rodiče nemůžou nebo nechtějí z různých důvodů, dočasně či trvale, pečovat o své děti. Vždy se dítěti hledá vhodné náhradní rodinné zázemí, přednostně v jeho okolí, mezi příbuznými dítěte, či osobami blízkými, teprve pak dochází ke zprostředkování náhradní rodinné péče dalším (cizím) osobám. Jestliže se pro dítě nenajde vhodná náhradní rodina, péče je zajišťována v ústavním zařízení.

V této se kapitole se budeme zabývat pojmy jako jsou ústavní a náhradní rodinná péče, dále legislativa náhradní péče, dozvíme se, jaké jsou principy náhradní rodinné péče, vysvětlíme si pojem dítě a také se dozvíme něco málo o historii.

1.1 Ústavní a náhradní rodinná péče

Pojmy jako je ústavní a náhradní rodinné péče jsou zakotveny v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

V dnešní době je více preferována náhradní rodinná péče, což je pro vývoj a výchovu dítěte lepší než výchova ústavní. V náhradní rodinné péči děti mají pro sebe většinou jednu konkrétní osobu, která jim vyjadřuje pochopení, lásku. Mají se ke komu přitulit, když jim není dobře, mají se komu svěřit, když je něco trápí. Kdežto ve výchově ústavní se střídá více pracovníků, nemají již tolik času na každé dítě. Dítě toto všechno vycítí.

1.1.1 Ústavní výchova

Dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 42, ústavní výchova je, jestliže výchova dítěte, jeho stav (tělesný, rozumový či duševní) či vývoj vážně ohrožen nebo narušen do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, nebo rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření nařídit ústavní výchovu. Soud nejdříve zvažuje, zda není na místě dát přednost svěřeni dítěte do péče fyzické osoby. Nemůžou-li rodiče ze závažných důvodů zabezpečit výchovu dětí na přechodnou dobu, soud svěří dítě do zařízení vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) na dobu nejdéle šest měsíců. Ústavní výchovu lze nařídit nejdéle na dobu tří let. Před jejím uplynutím lze nařízení prodloužit, jestliže důvody nařízení stále trvají. Trvání ústavní výchovy lze prodloužit opakovaně, nejdéle vždy na dobu tří let. Pomine-li důvod, pro který byla ústavní výchova nařízena nebo je-li možné dítěti zajistit jinou než ústavní péči, soud neprodleně ústavní výchovu zruší a rozhodne, komu bude dítě svěřeno do péče (Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí).

1.1.2 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je poskytována dětem, které nemohou z různých důvodů být ve své biologické rodině. Do náhradní rodinné péče patří svěřeni dítěte do péče jiné osoby a pěstounství.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, definuje pojmy jako jsou osvojení, poručenství, svěřeni do péče jiné osoby a pojem pěstounství.

Osvojení – § 794 - § 845 je přijetí cizí osoby za vlastní. O osvojení nezletilé osoby vždy rozhoduje soud na základě návrhu osoby, která chce dítě osvojit. Osvojením zanikají vztahy k původní (biologické) rodině a vznikají vztahy v rodině osvojitele. Mezi osvojitelem a osvojovaným dítětem musí být přiměřený věkový rozdíl. Ten nesmí být menší než 16 let. *Poručenství* § 928 - § 942 nastává v situaci, kdy není žádný z rodičů, který by vykonával rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, musí potom soud jmenovat dítěti poručníka. Jedná se například o situace, kdy oba

rodiče nezletilého dítěte zemřeli, či byli zbaveni rodičovské odpovědnosti. *Svěření do péče jiné osoby - § 953 – § 957* lze vysvětlit následovně. Jestliže o dítě nemůže osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, soud může svěřit dítě do osobní péče jiného člověka. Rozhodnutí o svěřením dítěte do péče musí být v souladu se zájmy dítěte. Svěření do péče jiné osoby má přednost před péčí v ústavní výchově. Pečující osoba musí souhlasit se svěřením dítěte do péče. Musí mít bydliště na území České republiky. Její povinnosti a práva stanoví soud. Pečující osoba má právo vymáhat výživné stanovené rodičům na dítě. Má právo s výživným pro dítě hospodařit v zájmu dítěte dle jeho potřeb a v souladu s jeho zájmy. A pojem *Pěstounství - § 958 - § 970* je, jestliže o dítě nemůže osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, soud může svěřit dítě do péče pěstounovi. Pěstounská péče má přednost před péčí v ústavní výchově. Soud může dítě do pěstounské péče svěřit na přechodnou dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům v osobní péči o dítě. Rodič poté může požádat dítě zpět do své osobní péče. Soud návrhu buď vyhoví nebo zamítne. Rozhoduje dle zájmu dítěte. Rodiče mají k dítěti nadále práva i povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti, mají právo se s dítětem stýkat. Pěstoun musí souhlasit se svěřením dítěte do pěstounské péče. Musí mít bydliště na území České republiky (Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

Matoušek (2003) píše, že se vždy primárně hledá pro konkrétní dítě co nejvhodnější forma náhradní rodinné péče a co nejvhodnější náhradní rodiče (pěstouni nebo osvojitelé). Dále uvádí, že aby bylo zvolené řešení přínosné, je třeba, aby dítě pro žadatele bylo dítětem vhodným, tedy takovým, které jsou schopni a ochotni bezpodmínečně akceptovat.

Do náhradní rodinné péče lze umístit i dítě s handicapem. Zvažuje se závažnost handicapu a dle hlediska nejlepšího zájmu dítěte je dítě buď umístěno právě do náhradní rodinné péče či do ústavního zařízení.

Náhradní rodiče mají různá očekávání. Projevuje se u nich nejistota, úzkost, snížená důvěra ve vlastní schopnost dítěte dobře vychovat. S nejistotou se musí vyrovnávat i pěstouni, pokud přijímají dítě s handicapem. Může se stát, že přesně nevědí, co

dítěti je, zda se jedná o projev postižení, zanedbávání. Je třeba pochopit, že výchova takového dítěte je mnohem náročnější. Náhradní rodiče mohou mít velké ideály, jsou přesvědčeni, že všechno zvládnou (Příručka a publikace, 2011). Dále se v příručce uvádí, že častým zdrojem nejistoty bývá nedostatek informací o zdravotním stavu dítěte. Také je třeba si uvědomit, že některá zdravotní postižení se neprojeví hned po narození, ale až později, proto diagnostika bývá až v pozdějším věku. Jestliže má dítě zdravotní handicap, je třeba snížit nároky na děti. Neznamená to rezignaci, ale je třeba si ze strany rodičů či pěstounů uvědomit, že dítě by hlavně mělo být spokojené a šťastné a toho lze dosáhnout i když není úplně zdravé.

1.1.1.1 Sociální pracovník náhradní rodinné péče

Na webové stránce Sociální práce (2020) jsou popsány pracovní činnosti pracovníků OSPOD. Mezi činnosti patří například přijímání oznámení o ohrožených dětech, zhodnocení situace jak rodičů, tak ohroženého dítěte. Sociální pracovník vypracovává tzv. IPOD, tj. individuální plán ochrany dítěte. Plán musí také průběžně hodnotit, doplňovat. Dále je v kontaktu se zájemci o pěstounskou péči či adopci. Zpracovává materiály zájemců pro krajský úřad. Spolupracuje s doprovodnými organizacemi, dále spolupracuje se soudy, kdy řeší situace dítěte, také podává návrhy na omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti. Další spolupracujícím subjektem jsou Policie ČR, pediatři, školy, školky, pedagogicko-psychologické poradny, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc apod.

Matoušek (2013:459) uvádí: „V ČR zajišťují SPOD orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), kterými podle zákona jsou obecní úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, MPSV ČR a ve vztahu k cizině Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.“

Sborník, Pěstouni (2019:24) uvádí následující: „Sociální pracovník OSPOD podává návrh na nařízení předběžného opatření. To je nutné k tomu, aby dítě bylo svěřeno konkrétní osobě pěstouna na přechodnou dobu. Na základě předběžného opatření odchází dítě do rodiny zpravidla ihned, např. již z porodnice. Sociální

pracovník urychleně vyřizuje náležitosti spisové dokumentace, rodný list dítěte, kartičku zdravotní pojišťovny, státní občanství a další. Důležitá je úzká spolupráce pěstouna, OSPOD a doprovázející organizace. Všichni zúčastnění jsou vedeni snahou, aby se dítě v co nejkratší době ocitlo již ve stabilním prostředí rodiny. Maximální délka tohoto předběžného opatření má činit tři měsíce od okamžiku vykonatelnosti, v praxi však dochází k překračování této lhůty.“

1.1.1.2. Pěstoun

Pěstouni na přechodnou dobu by měli splňovat určitá kritéria. Mezi ně patří bezúhonnost, mít stabilní a klidné rodinné prostředí, být finančně zabezpečen, mít vhodné bytové podmínky k přijetí dítěte, mít dostatečnou kapacitu věnovat se dítěti, které se na přechodnou dobu přijme. A jestliže jsou v rodině nějaké vlastní děti, měli by mít věk starší 10 let a nemít nějaké závažnější výchovné problémy (Sborník, Pěstouni, 2019). Ve sborníku se také uvádí, že musí mít pěstouni výborný zdravotní stav a také psychickou odolnost.

Pěstouni mají také určitá práva, ale i povinnosti. Mezi práva patří například psychologická či terapeutická pomoc, poskytování pomoci při udržování kontaktu dítěte s biologickou rodinou, poskytnutí pomoci při péči o svěřené dítě v délce 14 dnů. Mezi povinnosti patří zvyšování znalostí a dovedností formou vzdělávání, kdy je povinný rozsah 24 hodin ročně a další povinností je spolupráce s doprovázející organizací, umožnění pravidelných kontaktů (Sborník, Pěstouni, 2019).

Soud na základě návrhu OSPOD může svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu k přechodným pěstounům. Děje se tak hlavně z důvodů, kdy rodiče nemůžou nebo nechtějí dítě vychovávat. Evidenci zájemců o pěstounskou péči na přechodnou dobu vede příslušný Krajský úřad (Adopce, 2022).

Škoviera (2006) uvádí tři hlavní druhy motivů náhradního rodičovství. Prvním jsou *motivy zveřejněné* a patří tam altruismus, profesionalita, emoce, nenaplněné rodičovství, rodina, smysl života (životní náplň), ekonomický dostatek a „spasitelský komplex“. Druhými motivy jsou *motivy neverejné*. Patří tam

pragmatismus, ekonomické přilepšení, rodinná povinnost, společenský status, ubytování a publicita. Poslední jsou *motivы skryté*. Tam zařazuje něco si dokázat, vykoupit se (vykoupit si vinu), očekávání vděčnosti, ocenění od dětí, dále řešení partnerské krize, psychopatologické motivy a zacházení s mocí.

1.2 Legislativa náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče je upravena v Zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále v Zákoně č. 363/2021 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a ve Sdělení č. 104/1991 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

1.3 Principy náhradní rodinné péče

Jak již bylo zmíněno, náhradní rodinná péče je poskytována dětem, kteří nemají rodinu, dětem, které nemohou z různých důvodů být ve vlastní rodině vychovávány. Tento typ péče umožňuje dětem vyrůstat v přirozeném rodinném prostředí. Má pozitivní vliv na jejich psychický a psychomotorický vývoj. Umístování dětí do náhradní rodinné péče je v České republice možný od roku 1963. V tomto roce byl vydán zákon o rodině (Na dlani, 2022).

Níže uvedené principy lze právě naplňovat v přirozeném (rodinném prostředí).

Právo na život, přežití, prožití normálního a dobrého dětství zaručuje zachování života dítěte a uspokojování jeho základních potřeb (právo na přiměřenou životní úroveň, bydlení, výživu, zdravotní péči apod.) – tj. *blaho dítěte*. Dále to je právo na rozvoj potenciálu, kdy dítě má mít právo se rozvíjet, vzdělávat, mít volný čas na zábavu a hru, také ale zaručenou svobodu myšlení, vyznání, volný přístup k informacím - tj. *nulová diskriminace*. Dalším je právo na ochranu, což znamená, že dítě má právo na ochranu před násilím, vykořisťováním, zanedbáváním, zneužíváním, na ochranu proti poškozování v systému trestního práva – tj. *nejlepší zájem dítěte*. A také to je právo na účast (participační právo), což značí, že dítě se

může vyjádřit ke všemu, co se ho týká, sdělit svůj názor, mít slovo v záležitostech, které ovlivňují jeho osobu – tj- *právo na názor* (Na dlani, 2022).

1.4 Definice pojmu dítě

V první části, článku 1, Úmluvy o právech dítěte, je dítě definováno jako „*každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.*“ Taktéž trestní zákoník definuje dítě jako osobu, která je mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.

Jiří Kovařík a kol. (2004: 6) uvádí následující: „*V preambuli Úmluvy je věta: „V zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění.““ Dále uvádí, že: „Velká většina dětí v České republice vyrůstá v milujících a pečujících rodinách. Mohou vyrůst v úspěšné dospělé a v pravý čas poskytnou milující a pečující rodinné prostředí pro své děti. Nicméně ne všechny děti mají to štěstí a ocitají se mimo vlastní rodinu v péči státu.“*

Autorky Novotná, Hříchová a Miňhová (2012) uvádí tzv. periodizační schéma, které rozděluje celý lidský život na tři hlavní vývojové fáze, a to na *integrační období* (od početí do 18, 20 let), *kulminační období* (20 – 60, 62 let) a *involuční období* (62 let – výše).

Autorky dále uvádí, že náhradní rodinná výchova a s tím spojený „pojem“ dítě spadá tedy do vývojové fáze integrační období. Toto období studuje obor pedopsychologie. Tomuto vývojovému období byla věnována značná pozornost a bylo důsledně zkoumáno vývojovými psychology. Zahrnuje celé období dětství a dospívání. Utvářejí se a diferencují psychické funkce a struktury, aby se nakonec spojily v jeden celek.

Dle autorek Novotné, Hříchové a Miňhové (2012), integrační období se dále člení na tato věková období jako je *prenatální období* (nitroděložní vývoj), *rané dětství* (novorozenecké - do 1 měsíce až 60 dnů po porodu), *kojenecké* (od 3. měsíce do 1

roku), batolecí (od 1. do 3. roku), dále na *předškolní období* (od 3. do 6. roku), *mladší školní věk* (6 – 10 let), *pubescence* (11-15 let) a *adolescence* (16-18, 20).

Co nám dítě přináší? Tak na toto se snaží najít odpovědi Matějček (2002: .56):
„Není prakticky žádného rozdílu v tom, co dítě samo v sobě (svou vlastní existencí) přináší rodičům vlastním, rodičům nevlastním, pěstounům a osvojitelům. Je několik základních psychických potřeb, které mají být uspokojeny, aby se dítě po stránce duševní mohlo zdravě vyvíjet.“

Potřeba stimulace neboli náležitého zásobení podněty abychom neměli prázdný a nudný život.

Potřeba smysluplného života, kdy se díky soužití s dítětem člověk stává zkušenější, prožíváme radosti, starosti, hrdost, úspěchy, ale také zklamání nad např. neúspěchy dítěte.

Potřeba životní jistoty, kterou dítě získává, je tu pro něho někdo, kdo je vázán citovým poutem, touto potřebou se zároveň zbavuje úzkosti, dodává mu pocit bezpečí.

Potřeba pozitivní identity čili vlastního „já“, tímto člověk přijímá sám sebe, společenské hodnoty, stává se rodinou.

Potřeba otevřené budoucnosti, potřeba naděje, životní perspektivy, kdy se těšíme, plánujeme, vyhlížíme, zaměřujeme se na budoucnost.

1.5 Historie náhradní rodinné péče

Jak píše Matějček (1999: 16, 17): *„Formu zákona nabylo osvojení patrně nejdříve ve starém Římě již v době republiky. V zákoně se praví, že „adoptio naturam imiatur:“, čímž je vyjádřeno, že vztah mezi osvojencem a jeho osvojitelem je podobný vztahu mezi vlastním dítětem a jeho rodiči. Podle římského práva byly pak formulovány právní podmínky osvojení takřka ve všech pozdějších právních rádech evropských zemí – ovšem většinou až s odstupem mnoha staletí.“*

Úmluva o právech dítěte byla přijata 20. listopadu 1989 v New Yorku. V platnost vstoupila v roce 1990. Jedná se o dokument na ochranu dětských práv.

Matějček (1999) uvádí, že okresy spravovaly 24 okresních sirotčinců a stát 60 dětských domovů, které byly určeny k dočasnému pobytu opuštěných či ohrožených dětí.

Pěstounská péče se dělila na čtyři typy:

1. Pěstounská péče „nalezenecká“

Navazovala na pobyt v nalezinci či sirotčinci, v pražském byli děti ve věku do 10 let, později do 16 let věku, poté se vraceli zpět do ústavu. Výběr pěstounů a dohled nad péčí měl pod záštitou ústav na základě ústavního poručení.

2. Pěstounská péče řízená a kontrolovaná Okresními péčemi o mládež

V roce 1921 byl vydán zákon o ochraně dětí v cizí péči a děti nemanželských, dle něhož sociální pracovníci vyhledávali spolehlivé pěstouny (dobrý zdravotní, psychický stav, mravně bezúhonné, stále bydliště) a Okresní péče o mládež v roce 1932 zajišťovaly pěstounskou péči (zdarma či za plat – více než 15.000 dětí, v roce 1942 to byla sotva polovina dětí)

3. Pěstounská péče v tzv. koloniích

Tato myšlenka vznikla na Moravě, rozšířila se i do Čech. Rodinné kolonie byly zakládány v určité obci. Okresní péče o mládež začátkem 20. let spravovalo 16 rodinných kolonií, v r. 1937 jich bylo 24

4. Pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny

Tento způsob byl bez soudního jednání, měnil se ve svěřování dětí do péče prarodičům či jiným příbuzným a trval z doby první republiky až do 70. let

2 Pěstounská péče na přechodnou dobu

V této kapitole se dozvíme o institutu pěstounské péče na přechodnou dobu, dále o průběhu příprav a v neposlední řadě také o organizacích, které dle zákona musí pěstounským rodinám pomáhat.

2.1 Institut pěstounské péče na přechodnou dobu

Institut pěstounské péče na přechodnou dobu existuje v České republice od roku 2006, ovšem do větší pozornosti se dostal přijetím novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, a to v roce 2013. Cílem je poskytnutí okamžité pomoci v náhradním rodinném prostředí do doby, než se podaří najít vhodné a trvalé řešení. Děti, které se ocitnou mimo vlastní rodinu, tak mají díky tomuto institutu možnost se vyhnout pobytu v ústavním zařízení (Náhradní rodina, 2018).

Pěstounská péče na přechodnou dobu je ukotvena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, konkrétně § 958, odst. 3, který ovšem ukazuje na další zákon a tím je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 27a (MPSV, 2021).

Jak se uvádí v Encyklopedii Sociální práce (2013), pěstounská péče na přechodnou dobu je pro péči o novorozence a kojence specifickou formou pěstounské péče. Cílem této formy je eliminace raných traumat z pobytu v ústavním zařízení v prvních měsících života dítěte.

„Soud může na návrh orgánu sociálně právní ochrany dětí svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám, které jsou podle zákona o SPOD vedeny v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, a to na

- *dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvod dítě vychovávat,*
- *dobu, po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení dítěte odvolat, nebo,*

- *dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba.*“ (MPSV, 2021)

Pěstounská péče na přechodnou dobu by měla nejdéle trvat 1 rok. Ovšem toto neplatí v případě, že do pěstounské péče na přechodnou dobu k témuž pěstounovi byli později svěřeni sourozenci dítěte a dále ve výjimečných případech, je-li zřejmé, že již probíhají kroky směřující ke svěřeni dítěte do dlouhodobé péče, lze dítě opětovně svěřit do pěstounské péče na přechodnou dobu ke stejné pěstounce (MPSV, 2021).

2.1.1 Attachment ve vztahu k pěstounské péči na přechodnou dobu

Jak uvádí Šance dětem (2022) teorie attachmentu (citového pouta) byla vytvořena americkým psychiatrem a psychologem Johnem Bowlbym v 50. letech 20. století. Attachment neboli citové pouto, citová vazba je trvalé emoční pouto, které je charakterizováno jako potřeba vyhledávat a udržovat kontakt s určitou osobou.

Dále Šance dětem (2022) uvádí, že ke zrodu attachmentu dochází v prvních šesti měsících dítěte. Od asi 12. týdne věku začíná dítě rozlišovat osoby a na své nejbližší reaguje úsměvem a mimikou. Fáze vyhraněného attachmentu, kdy dítě je na matce závislé, při separaci neboli oddělení dochází u dítěte k pláči, zoufalství je od šesti měsíců do zhruba dvou let věku dítěte. Od dvou let již se již separace snižuje a dochází k postupnému osamostatňování se dítěte.

„Problematika attachmentu se váže především k dětem, které po nějakou část svého života vyrůstaly nebo vyrůstají v ústavní péči či přicházejí do adopční nebo pěstounské péče. S tímto fenoménem se tedy setkávají především rodiče adoptovaných dětí a pěstouni.“ (Šance dětem, 2022)

Právo na dětství (2022) uvádí čtyři typy attachmentu a to následující: *Zdravý (bezpečný) attachment* značí to, že dítěti je nablízku pečující osoba, reaguje citlivě, spolehlivě a včas na jeho potřeby, dává dítěti lásku a přijetí. Dítě se cítí s pečující osobou v bezpečí. Dále to je *odtažitý (vyhýbavý) attachment*, kdy pečující osoba je k dispozici, ovšem její chování je předvídatelné, od dítěte si udržuje odstup. Dítě se

může zdát samostatní a nezávislé, avšak se obtížněji vyrovnává s vlastními emocemi, nerozumí citům druhých lidí, méně projevuje emoce, potlačuje a skrývá pocity strachu. Třetím typem je *Ambivalentní (úzkostný) attachment*. Pečující osoba není stále k dispozici. Nelze se spolehnout na její blízkost, dítě se s ní necítí v bezpečí. Dítě o sobě pochybuje, zda je dostatečně dobré, zda si zaslouží lásku od ostatních, neustále se dožaduje pozornosti. Touží po lásce, pozornosti a blízkosti pečující osoby. A poslední typ, *Dezorganizovaný attachment* je definován tak, že pečující osoba není k dispozici tak, jak by bylo potřeba. Měla by být zdrojem bezpečí, je však zároveň zdrojem strachu. Muže být násilnická, dítě zanedbávat, může mít psychické problémy, užívat návykové látky. Dítě se pečující osoby bojí. Je vyděšené, zmatené, mohou se u něho vyvinout psychické problémy, poruchy chování. Samo sebe vnímá jako špatné, nehodné lásky, nespolehlivé, svět vnímá jako nebezpečný.

Ze strany pěstounů je důležité, aby si nevytvořili na děti silnou citovou vazbu. Mohlo by dojít k těžšímu předávání dítěte a pěstoun by to nemusel psychicky zvládnout. Ze strany dítěte to je samozřejmě také důležité, avšak tam může právě docházet k problémům, pokud je dítě delší dobu u pěstounů na přechodnou dobu, že si k nim vytvoří citovou vazbu a poté to předávání do biologické rodiny či do další náhradní rodinné péče, ať už k dlouhodobým pěstounům či adoptivním rodičům může být podstatně složitější na psychiku dítěte.

2.2 Průběh příprav na pěstounskou péči

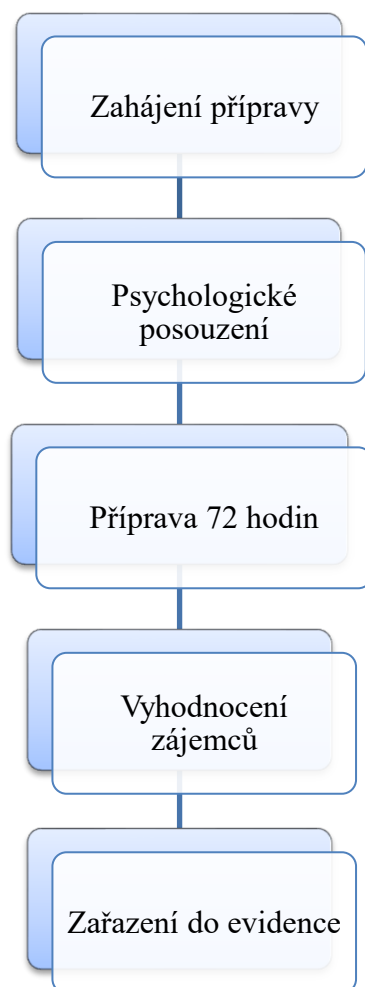
Pěstouni (2021) popisují proces následovně. K tomu, aby se člověk mohl stát pěstounem na přechodnou dobu, vede dlouhá cesta. Prvním krokem je kontaktovat příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností (podle místa trvalého pobytu žadatele), oddělení Orgánu sociálně právní ochrany dětí (tzv. OSPOD). Sociální pracovník, který má tuto agendu na starosti, si s zájemcem pohovoří o motivaci, o tom, co, jej vede k tomu stát se pěstounem, zeptá se například na představy a samozřejmě zodpoví případné dotazy zájemce.

Dále Pěstouni (2021) uvádí, že se žadateli předá formulář Žádost o zařazení do evidence zájemců vhodných stát se pěstouny na přechodnou dobu, v případě potřeby pomůže zájemci s jeho vyplněním. Tato vyplněná žádost je hlavním dokumentem pro založení spisové dokumentace. Součástí je také dotazník pro zájemce. Dále je třeba k žádosti doplnit doklad o státním občanství či povolení k trvalému pobytu na území ČR, výpis z evidence Rejstříku trestu, zprávu od ošetřujícího (praktického) lékaře o zdravotním stavu zájemce a údaje o ekonomických a sociálních poměrech. Pracovníci OSPOD po podání žádosti navštíví zájemce v místě jeho bydliště a provedenou tzv. sociální šetření. Celou spisovou dokumentaci poté předají příslušnému krajskému úřadu. Krajský úřad vede evidenci osob vhodných stát se pěstouny na přechodnou dobu, vede také evidenci dětí vhodných k umístění do pěstounské péče.

Krajský úřad žádosti, které přišli od obecních úřadů, posuzuje. Je potřeba odborného posouzení, kdy součástí je psychologické posouzení psychologa, rozhovor, vyplnění psychologických testů a zhodnocení absolvovaných odborných příprav. Jestliže jsou v rodině zájemce nějaké děti, je nesmírně důležité, aby se také vyjádřili k přijetí dalšího dítěte do rodiny. V těchto rodinách se klade důraz na schopnost pečovat o děti vyžadující zvláštní péči a schopnost spolupráce s rodiči těchto dětí (Pěstouni, 2021).

Příprava k zařazení do evidence pěstounské péče na přechodnou dobu činí nejméně 72 hodin. Příprava povinně zahrnuje také přípravu dětí, kteří žijí v rodině osob vhodných stát se pěstouny. Probíhají formou přednášek, diskuzí, zážitkových aktivit a praktických ukázek (Pěstouni, 2021).

Obrázek č. 1: Znáznornění průběhu příprav pěstounské péče

Zdroj: vlastní

Matoušek (2013:467) k procesu pěstounství uvádí, že: „*Zákon stanovuje rámec procesu prověření, konkrétní podobu (rozsah, obsah, formu) si určuje každý kraj sám.*“

Pěstouni (2021) uvádí následující: „*Zásadně se nevybírají rodičům děti, ale pro konkrétní děti se hledají co nejvhodnější rodiče.*“ Je dobře, že dítě je tím hlavním, na které je nahlíženo, protože se v tomto případě jedná hlavně o něho.

2.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu v Kraji Vysočina

Kraj Vysočina je na podstatné části Českomoravské vrchoviny. Dosahuje nadmořské výšky přes 800 metrů a rozkládá se na ploše 6 796 km². Z historického hlediska je v Kraji Vysočina velké množství památek, tři z nich – poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře ve Žďáru nad Sázavou, historické centrum Telče, Židovské město a bazilika sv. Prokopa v Třebíči – jsou zapsány mezi světové kulturní dědictví UNESCO (CZ region, 2022).

Obrázek č. 2: Mapa Kraje Vysočina

Zdroj: <http://spravnimapa.topograf.cz/84345/kraj-vysocina/>

Obrátila jsem se na krajský úřad Kraje Vysočina se sídlem v Jihlavě s prosbou o aktuální evidenci pěstounů na přechodnou dobu, aktuální evidenci dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu a o informace pár let zpětně. Evidenci mi poskytly, uvádím níže ve vlastních tabulkách.

Tabulka č. 1: Počet pěstounů na přechodnou dobu

	2018	2019	2020	2021	k 9.2.2022
Havlíčkův Brod	5	5	4	4	4
Jihlava	4	4	5	5	5
Pelhřimov	0	0	0	0	0
Třebíč	5	7	7	7	7
Žďár nad Sázavou	1	1	2	2	2
Celkem	15	17	18	18	18

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 1 znázorňuje počet pěstounů na přechodnou dobu v Kraji Vysočina v letech 2018 – 2021 a stav k informacím od Krajského úřadu, tj. k datu 9.2.2022. Celkem je tedy k datu 9.2.2022 v Kraji Vysočina 18 pěstounů na přechodnou dobu, nejvíce jich je v okrese Třebíč. Oproti tomu okres Pelhřimov nemá k uvedenému datu žádné pěstouny na přechodnou dobu.

Tabulka č. 2: Počet dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu

2018	2019	2020	2021	k 9.2.2022
29	33	30	32	20

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 2 ukazuje počet dětí v jednotlivých letech (2018-2021 a k datu 9.2.2022), kteří jsou umístěny v pěstounské péči na přechodnou dobu v Kraji Vysočina. K datu 9.2.2022 v pěstounské péči na přechodnou dobu bylo 20 dětí.

Tabulka č. 3: Věk dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu

	2018	2019	2020	2021	k 9.2.2022
0-1 rok	15	14	18	14	8
1-2 roky	2	6	3	5	5
2 roky	2	2	4	3	1
3 roky	5	4		3	2
4 roky	1	1			
5 let	2	4	1	1	
6 let	1		2		
7 let	1			2	
8 let		1		1	2
9 let		1	1	1	
10 let			1	1	1
11 let				1	1

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 3 znázorňuje věkové rozmezí dětí, kteří jsou umístěny v pěstounské péči, opět za roky 2018-2021 a k datu 9.2.2022. Dle tabulky vidíme, že nejvíce dětí, kteří jsou umisťováni do PPPD jsou ve věku 0-1 rok a poté děti ve věku 1-2 roky.

3 Podpora pro pěstouny

Pěstouni na přechodnou dobu mají nárok při vykonávání pěstounské péče nárok na podporu, jednak finanční v podobě příspěvků pro pěstouny a také v podobě psychické podpory, poradenství. Právě to mají na starosti tzv. doprovázející organizace.

3.1 Nárok na dávku pěstounské péče

Pěstouni mají nárok na příspěvky. Níže se dozvíme, kdo má na příspěvky nárok a o jaké se konkrétně jedná.

Příjem žádostí a výplatu dávek pro pěstouny má ve své kompetenci Úřad práce České republiky.

Dle Úřadu práce (2022) se pro účely zákona rozumí následující:

1. Jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte fyzická osoba, které bylo dítě svěřeno do osobní péče rozhodnutím soudu, ode dne vykonatelnosti rozhodnutí (tzv. svěřenectví)
2. Osobou v evidenci fyzická osoba, která je vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu
3. Osobou pečující fyzická osoba
 - a) Které bylo dítě svěřeno do pěstounské péče, pěstounské péče na přechodnou dobu nebo předpěstounské péče
 - b) Která osobně pečuje o dítě v průběhu řízení o svěřením dítěte do její pěstounské nebo předpěstounské péče, nebo o jejím jmenování poručníkem dítěte, pokud bylo zahájeno z moci úřední
 - c) Která osobně pečuje o dítě, podala-li návrh na svěřením dítěte do její pěstounské či předpěstounské péče nebo návrh na její jmenování poručníkem dítěte a není-li osobní péče o toto dítě zjevně bezdůvodná
 - d) Která je poručníkem dítěte a jestliže o dítě pečuje osobně

O nároku na dávky pěstounské péče rozhoduje příslušná krajská pobočka Úřadu práce ČR dle zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD, ve znění pozdějších předpisů. Místní příslušnost se řídí podle místa trvalého pobytu žadatele. Od 1.1.2022 došlo v oblasti sociálně-právní ochrany dětí ke změnám. Tyto změny přináší novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, provedená zákonem č. 363/2021 Sb.

K žádostem o dávky pěstounské péče je třeba doložit průkaz totožnosti (u dětí do 15 let rodný list, rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do péče), u dětí starších 15 let potvrzení o nezaopatřenosti (potvrzení o studiu, potvrzení o zdravotním stavu nebo potvrzení o neschopnosti soustavně se připravovat na budoucí povolání z důvodu nemoci či úrazu), prohlášení poplatníka daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti, rozhodnutí Krajského úřadu o zařazení do evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu a další (Úřad práce, 2022).

3.2 Dávky pěstounské péče

Dle Úřadu práce (2022) jsou dávky pěstounské péče následující:

Příspěvek při převzetí dítěte

Nárok na tuto jednorázovou dávku má osoba pečující, která převzala dítě do pěstounské péče. Od 1.1.2022 na ni mají nárok i pěstouni na přechodnou dobu, kteří přijali do péče dítě právě od již zmíněného 1. ledna. Dávka náleží nejdříve ode dne vykonatelnosti rozhodnutí soudu o svěřením dítěte do péče osoby pečující.

Výše dávky se dělí podle věku svěřeného dítěte:

Do 6 let věku dítěte činí 8.000 Kč, od 6 do 12 let věku dítěte činí 9.000 Kč a od 12 do 18 let věku dítěte činí 10.000 Kč.

Odměna pěstouna

Podle zákona č. 359/1999 Sb., Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, § 47i

„(1) Nárok na odměnu pěstouna má osoba pečující a osoba v evidenci. Nárok na odměnu pěstouna má i osoba pečující nebo osoba v evidenci, jestliže nezaopatřené dítě, které jí bylo svěřeno do péče, nemá po dosažení zletilosti nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte jen proto, že požívá

důchod z důchodového pojištění, jehož výše je stejná nebo vyšší než uvedený příspěvek.“

Výpočet je od 1.1.2022 nově stanoven dle koeficientu minimální mzdy v závislosti na počet svěřených dětí, jejich zdravotní stav a typ pěstounské péče (přechodná či dlouhodobá).

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Podle zákona č. 359/1999 Sb., Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, § 47f

„(1) Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte náležející podle věty první se vyplácí osobě pečující.

(2) Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte se zachovává i po dosažení zletilosti dítěte, nejdéle však do dvacátého šestého roku jeho věku, jde-li o nezaopatřené dítě podle zákona upravujícího státní sociální podporu, které trvale žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, která byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující. Příspěvek náležející dítěti podle věty první se vyplácí tomuto dítěti od splátky příspěvku na úhradu potřeb dítěte náležející za kalendářní měsíc následující po měsíci, v němž dovršilo zletilosti.“

Příspěvek je vyplácen měsíčně a činí:

4.950 Kč do 6 let věku dítěte, 6.105 Kč od 6 do 12 let věku dítěte, 6.985 Kč od 12 do 18 let věku dítěte a 7.260 Kč od 18 do 26 let věku dítěte.

Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Nárok na tuto dávku má oprávněná osoba, která je osobou pečující a v pěstounské péči má nejméně 3 děti. Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70 % pořizovací ceny motorového vozidla, nejvýše však 100.000 Kč. Pečující osoba motorové vozidlo nesmí používat k výdělečné činnosti.

Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Tato dávka byla od 1.1.2022 zrušena. Jestliže ovšem osoba, které nárok vznikl při ukončení pěstounské péče před 1.1.2022, může o dávku požádat 1 rok zpětně.

Příspěvek činil 25.000 Kč, náležel pouze jednou. Místo této dávky je nově dávka zaopatřovací příspěvek jednorázový.

Zaopatřovací příspěvek opakující se

Od 1.1.2022 jde o novou dávku. Činí 15.000 Kč měsíčně. Může být vyplácen nejdéle do 26 let věku nezaopatřeného mladého dospělého. Příspěvek se vyplácí do konce kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, za který náleží.

Úřad práce dále k tomuto příspěvku uvádí následující: „*Od 1. 1. 2022 do 31. 12. 2027 si bude moci mladý dospělý (plně svéprávná nebo zletilá fyzická osoba) při splnění podmínek daných zákonem vybrat, zda bude v tomto období pobírat příspěvek na úhradu potřeb dítěte + jeho bývalý pěstoun bude pobírat odměnu pěstouna nebo příspěvek při pěstounské péči nebo zda mladý dospělý bude pobírat novou dávku zaopatřovací příspěvek opakující se.*“

3.3 Doprovázející organizace

V rámci náhradní rodinné péče jsou instituce, které jsou v kontaktu jak s pracovníky Orgánu sociálně právní ochrany dětí, tak se samotnými pěstouny či žadateli o pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Tyto organizace pomáhají především v rámci poradenství a podpory v období přijímání dítěte do rodiny, dále pomáhají s řešením například problémů spojených s adaptací, se vztahy v rámci širší rodiny apod.

Náhradní rodina (2021) uvádí, že v Kraji Vysočina to jsou následující organizace:

Dobrá rodina je obecně prospěšná společnost sídlící v Třebíči.

F POINT, z. s. je pověřen k výkonu sociálně-právní ochrany dětí, které vydal Krajský úřad Kraje Vysočina, sídlo má v Jihlavě.

Pěstounské rodiny Kraje Vysočina, z. ú. sídlí v Pelhřimově, jejich posláním je zajistit dětem bezpečné náhradní rodinné prostředí, a to prostřednictvím poradenství, doprovázení a vzdělávání náhradních rodičů.

STŘED, z. ú. doprovází rodiny od příchodu dítěte po zletilost či dospělost dětí, posláním je podpora, doprovázení, vzdělávání rodin, sídlo má v Třebíči.

TROJLÍSTEK – Centrum pro děti a rodinu sídlící v Kamenici nad Lipou, posláním je podpora dětem, které nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině a žijí v náhradním rodinném prostředí.

3.3.1 Služby doprovázejících organizací

„V rámci doprovázení může pěstoun dle své konkrétní situace využívat tyto služby: pomoc s péčí o svěřené dítě, odbornou pomoc, pomoc při kontaktu s původní rodinou. Ze zákona má také nárok na bezplatné vzdělávání.“ (Dobrá rodina, 2022).

Pomoc s péčí o svěřené dítě znamená, že lze společně najít způsob, jak pomoci se zajištěním hlídání svěřeného dítěte. Dále to je odborná pomoc, což značí pomoc s dalšími odborníky. Jedná se například o psychology, kteří pomáhají se zpracováním traumat dítěte, pomáhají s navázáním bezpečné citové vazby apod. Další službou je kontakt s původní rodinou. Jelikož jsou součástí života dítěte rodiče, ale i sourozenci, prarodiči a další příbuzní, doprovázející organizace se snaží, aby kontakty byli s těmito osobami bezpečné, naplňující. A poslední službou je vzdělávání. Pěstouni mají ze zákona povinnosti se vzdělávat. Mají nárok na 24 hodin vzdělávání ročně (Dobrá rodina, 2022).

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Metodické ukotvení výzkumných aktivit

Cíl této bakalářské práce zní: „**Jak vnímají sociální pracovníci a pěstouni v Kraji Vysočina výkon institutu pěstounské péče na přechodnou dobu?**“ Na základě rozhovorů s šesti informanty z řady pěstounů a šesti informantů z řady pracovníků orgánů sociálních věcí, jsem získala odpovědi na výzkumnou otázku.

Hlavní cíl je rozdělen do čtyř dílčích cílů, které jsou transformovány do otázek pro rozhovory. Výzkumné šetření je zaměřeno na vnímání institutu pěstounské péče na přechodnou dobu v Kraji Vysočina z pohledu jako sociálních pracovníků OSPOD, tak i samotných pěstounů na přechodnou dobu.

Abych se dostala k hlavnímu cíli, bylo zapotřebí definovat i dílčí cíle. Jelikož ve výzkumu se snažím zjistit, jak vnímají sociální pracovníci a pěstouni institut pěstounské péče na přechodnou dobu, nejlépe se to dá zjistit na základě vlastních zkušeností. Proto se ptám například na zkušenosti ať už pozitivní či negativní, na přínos PPP apod. Na tomto základě jsem se proto rozhodla pro níže stanovené dílčí cíle.

Dílčími cíli práce jsou:

DC 1: Zjistit, jak pracovníci OSPOD vnímají umístování dětí do PPPD.

Tímto dílčím cílem zjistím, jak je ze strany pracovníků OSPOD vnímán institut PPPD, v čem vidí přínos umístění dítěte do PPPD a jaké mají s tímto institutem pozitivní či negativní zkušenosti.

DC 2: Zjistit, jaké nároky ze strany pracovníků OSPOD jsou kladeny na pěstouny na přechodnou dobu.

Zde se pokusím zjistit, jaké specifické nároky jsou kladeny na PPPD co se týče svěřeni dítěte se zdravotním handicapem a také jaké specifické nároky jsou na přechodnou dobu kladeny oproti pěstounské péči na dlouhodobou dobu či oproti běžným rodičům. A dále se pokusím zjistit, jaké mohou při umístění dítěte do PPPD problémy.

DC 3: Zjistit, jak vnímají pěstouni na přechodnou dobu psychickou a finanční podporu.

Tímto dílčím cílem se budu snažit zjistit, jak pěstouni na přechodnou dobu hodnotí spolupráci a podporu s pracovníkem OSPOD a také jak hodnotí spolupráci a podporu s jejich doprovodnou organizací. Pokusím se také zjistit, jak je pro ně důležitá podpora finanční.

DC 4: Zjistit, jaký byl motiv, důvod stát se pěstounem na přechodnou dobu.

V tomto dílčím cíli zjistím, proč se informanti z řad pěstounů rozhodli stát se právě pěstouny na přechodnou dobu, kdy, v jaké životní fázi se tak rozhodli, jak dlouho jsou pěstouny a v neposlední řadě v tomto cíli zjistím, jaká vnímají rizika a přínosy PPPD.

4.1 Kvalitativní výzkum a jeho výhody a nevýhody

Kvalitativní výzkum jsem si vybrala z toho důvodu, že z něho lze získat podrobné informace díky rozhovorům.

Kvalitativní výzkum probíhá většinou v přirozeném sociálním prostředí. Výzkumník přichází za lidmi, které zkoumá. Tito lidé tedy za výzkumníkem nepřicházejí. (Žižlavský, 2003).

Výzkum jsem realizovala v přirozeném sociálním prostředí informantů. Připravila jsem si předem otázky.

„Výzkumné otázky tvoří jádro každého výzkumného projektu. Plní dvě základní funkce: pomáhají zaostřit výzkum tak, aby poskytl výsledky v souladu se stanovenými cíli, a ukazují cestu, jak výzkum vést“ (Švaříček, Šedřová a kol., 2007:69).

Hendl (2008:50) uvádí přednosti a nevýhody kvalitativního výzkumu.

Přednosti uvádí následující: *„Získává podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, události, fenoménu. Zkoumá fenomén v přirozeném prostředí. Umožňuje studovat procesy. Umožňuje navrhnout teorie. Dobře reaguje na místní situace a podmínky. Hledá lokální (idiografické) příčinné souvislosti. Pomáhá při počáteční exploraci fenoménu.“* A nevýhody, dle Hendla (2008:50) jsou: *„Získaná znalost nemusí být zobecnitelná na populaci a do jiného prostředí. Je těžké provádět kvantitativní predikce. Je obtížnější testovat hypotézy a teorie. Analýza dat i jejich sběr jsou často časově náročné etapy. Výsledky jsou snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho osobními preferencemi.“*

Hendl dále (2008:48) píše: *„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“*

Kvalitativní výzkum má i své fáze, o kterých píše Švaříček, Šedřová a kol. (2007). Fáze kvalitativního výzkumu jsou následující: stanovení si cíle výzkumu, dále vytvoření konceptuálního rámce, poté definování výzkumné otázky, rozhodnutí se o metodách, zajištění kontroly kvality výzkumu, dále sběr dat a jejich organizace. Následuje analýza a interpretace dat. Posledním bodem je formulování závěrů do výzkumné zprávy.

4.2 Metoda rozhovoru

V této bakalářské práci byla zvolena metoda sběru dat formou rozhovoru, polostrukturovaný rozhovor.

Švaříček, Šed'ová (2007) uvádí, že rozhovor je v kvalitativním výzkumu nejčastěji používanou metodou sběru dat.

Typy hloubkového rozhovoru jsou formou *polostrukturovaného rozhovoru*, kdy je předem připravený seznam témat a otázek a z *nestrukturovaného rozhovoru*, kdy může být rozhovor založen jen na jediné připravené otázce a ostatní otázky jsou pokládány na základě poskytnutých informací (Švaříček, Šed'ová, 2007).

Polostrukturovaný rozhovor je nejrozšířenější formou. Vyžaduje náročnější technickou přípravu. Je třeba si vytvořit schéma s okruhy otázek, které je pro dotazované závazné (Miovský, 2006).

4.3 Transformační tabulka

Tabulka č. 4: Přehled transformace dílčích cílů a otázky pro rozhovor do výzkumu

Hlavní cíl	Dílčí cíle	Otázky pro rozhovor
Zjistit, jak sociální pracovníci a pěstouni v Kraji Vysočina vnímají výkon institutu pěstounské péče na přechodnou dobu.	DC 1: Zjistit, jak pracovníci OSPOD vnímají umístování dětí do PPPD.	Jak vnímáte institut PPPD?
		V čem vidíte přínos umístění dítěte do PPPD?
		Jaké pozitivní zkušenosti máte s PPPD?
		Jaké negativní zkušenosti máte s PPPD?
	DC 2: Zjistit, jaké nároky ze strany pracovníků OSPOD jsou kladeny na pěstouny na přechodnou dobu.	Jaké specifické nároky jsou kladeny na pěstouny na přechodnou dobu oproti dlouhodobým pěstounům či oproti „běžným rodičům“?
		Jaké problémy můžou nastat po umístění dítěte do PPPD?
	DC 3: Zjistit, jak vnímají pěstouni na přechodnou dobu psychickou a finanční podporu.	Jaké specifické nároky jsou kladeny na pěstouny na přechodnou dobu, kteří mají svěřené dítě se zdravotním handicapem?
		Jak hodnotíte spolupráci a podporu se sociálním pracovníkem OSPOD?
		Jak hodnotíte spolupráci a podporu s doprovodnou organizací?
	DC 4: Zjistit, jaký byl motiv, důvod stát se pěstounem na přechodnou dobu.	Jak je pro Vás důležitá finanční podpora?
		Proč jste se rozhodli stát pěstounem na přechodnou dobu?
		Kdy jste se tak rozhodli?
Jak dlouho jste pěstounem?		
		Jak vnímáte přínosy a rizika PPPD?

Zdroj: vlastní

4.4 Charakteristika informantů v kvalitativním výzkumu

Výzkumný soubor je tvořen šesti pracovníky OSPOD z NRP (dále náhradní rodinná péče) a šesti pěstouny. Obojí z Kraje Vysočina.

Tabulka č. 5: Pracovníci OSPOD, náhradní rodinné péče

	Dosažené vzdělání	Délka praxe (v letech)	
		OSPOD	NRP
Informantka 1	VŠ – Mgr.	25	18
Informantky 2	VŠ – Bc.	13	10
	VOŠ – DiS.	14	14
Informantka 3	VŠ – Bc.	7	7
Informantka 4	VŠ – Mgr.	7	2
Informantka 5	SŠ s maturitou	34	20
Informantka 6	VOŠ – DiS.	4,5	3

Zdroj: vlastní

Informantky 2 jsou uvedeny dvě pracovnice, komunikovala jsem s oběma, jelikož mají agendu náhradní rodinnou péči na starosti obě pracovnice.

Tabulka č. 5 znázorňuje dosažené vzdělání a délku praxe v letech celkově na OSPOD a konkrétně na oddělní NRP pracovníků, se kterými byl uskutečněn rozhovor.

Tabulka č. 6: Pěstouni na přechodnou dobu

	Věk	Zaměstnání před PPPD	Dosažené vzdělání	Způsob bydlení	Vlastní děti
Informantka 1	60	Asistentka vychovatelky na internátu	SŠ s maturitou	Rodinný dům	2
Informantka 2	50	Personalistka	VŠ – Bc.	Byt	2
Informantka 3	52	Pečovatelka	SŠ s maturitou	Byt	3
Informantka 4	47	Logistik v německé firmě	SŠ s maturitou	Rodinný dům	5
Informantka 5	50	Referent na kontrolním oddělení OSSZ	VŠ – Ing.	Rodinný dům	2
Informantka 6	52	Poštovní doručovatelka, naposledy pár měsíců asistent pedagoga	Gymnázium	Rodinný dům	1

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 6 znázorňuje pěstouni informace o pěstounech na přechodnou dobu, se kterými byl uskutečněn rozhovor. Konkrétně informace jako je věk, zaměstnání před PPPD, jaké je jejich dosažené vzdělání, způsob jejich bydlení a počet vlastních dětí.

4.5 Výběr informantů

Ve svém výzkumu jsem zvolila metodu záměrného výběru informantů a také metodu sněhové koule. Jedním byli pracovníci z OSPOD, konkrétně z NRP z Kraje Vysočina a dalším souborem pěstouni na přechodnou dobu, taktéž z Kraje Vysočina.

Metoda záměrného výzkumu, kterou popisuje Miovský (2006) je nejrozšířenější metodou. Spočívá v tom, že záměrně (cíleně) vyhledáváme podle určitých vlastností. V mém případě společnou vlastností jsou pracovníci OSPOD a pěstouni z Kraje Vysočina. Musela jsem taktéž použít v případě hledání pěstounů metodu sněhové koule. Švaříček, Šedřová, 2007 ji popisují následovně: „*Při řešení zcela praktické otázky, kde získávat stále nové případy do vzorku, lze s úspěchem použít metodu sněhové koule, tak jak je popsána například u Miovského (2006) - respondenty, které jsme již získali, žádáme o kontakty na další lidi, které znají a mohli by odpovídat našim kritériím. Tito lidé nás pak odkazují na další respondenty.*“

Pracovníkům OSPOD v Kraji Vysočina byl poslán email s prosbou a žádostí o spolupráci při vytváření bakalářské práce. Kontaktováno bylo celkem deset vedoucích pracovníků ze sociálních odborů z různých městských úřadů. Tři nezareagovali vůbec, od jednoho přišla odpověď, že z důvodu velkého pracovního vytížení nelze mé žádosti vyhovět. Tudíž vznikl vzorek šesti pracovníků. S nimi jsem si následně domluvila písemně či telefonicky osobní schůzku.

Pěstouni z Kraje Vysočina byly osloveni přes doprovázející organizace. Těm jsem zaslala také email s prosbou, zda-li by bylo možné, poslat email pěstounům na přechodnou dobu z Kraje Vysočina s mým emailem a prosbou o pomoc při spolupráci mé bakalářské práce. Celkem jsem napsala do pěti doprovodných organizací a jeden email jsem také směřovala do Psychocentra, které má na starosti právě vyhodnocování žádostí. Na email s reakcí od doprovodné organizace mě reagovali tři pěstounky. Poté již žádné emaily nechodily, tak jsem musela zkoušet oslovovat další formou. Jelikož v okolí mého bydliště je skládek pro pěstounky, který má na starosti dlouhodobá pěstounka, oslovila jsem ji s prosbou o kontakty na pěstouny na přechodnou dobu. Dostala jsem od ní kontakt na další dvě pěstounky, které jsem následně oslovila. A poslední pěstounka se mi ozvala proto, že jí o mě řekla jedna z informantek, a ačkoliv původně nechtěla reagovat, tak se nakonec rozhodla, že se mi ozve. Tudíž vznikl vzorek s šesti pěstouny na přechodnou dobu z Kraje Vysočina.

4.6 Etika výzkumu a jeho rizika

Kdokoliv, kdo provádí jakýkoliv výzkum, by se měl zamyslet nad etickými zásadami. Každá práce by měla obsahovat vyjádření se k etickým otázkám, k rizikům.

Důvěrnost, poučený souhlas a zpřístupnění práce účastníkům výzkumu. Právě tyto základní principy uvádí Švaříček, Šed'ová a kol. (2007). Ve své bakalářské práci se řídím principem důvěrnost.

„Důvěrnost znamená, že nebudou zveřejněna žádná data, jež by umožnila čtenáři identifikovat účastníky výzkumu. Badatel by měl ubezpečit všechny účastníky zkoumání o zachování důvěrnosti a měl by to důsledně dodržovat. Výzkumník by v žádném případě neměl sdělovat účastníkům nebo i svým kolegům informace od jiného účastníka výzkumu“ (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007:45).

Abych zachovala anonymitu, ve své práci účastníky výzkumu označuji zkratkami. Konkrétně Informantka 1 – 6.

Za riziko jsem považovala neaktivitu na odeslané prosby o pomoc s vytvářením bakalářské práce či odmítnutí informantů. Jeden z informantů z řad pracovníků OSPOD mi rozhovor z důvodu pracovní vytíženosti odmítl. Dalším rizikem může být také nepříjemné ze stran informantů odpovídat na některé z dotazovaných otázek. Tyto rizika jsem se snažila minimalizovat tak, že při neaktivitě na odeslané emaily jsem za cca týden poslala znovu opětovně emaily. A při nedostatku informantů z řad pěstounů jsem se snažila oslovovat další formou, jak jsem již popisovala ve výše uvedené kapitole Výběr informantů.

4.7 Popis vlastního zkoumání

Informanty z řad sociálních pracovníků OSPOD a pěstounů na přechodnou dobu jsem oslovila s žádostí o spolupráci v únoru 2022. Rozhovory s informanty byly

realizovány v únoru a v březnu 2022. Někteří informanti s nahráváním rozhovoru souhlasili, někteří nikoliv.

Rozhovory trvaly v rozmezí cca 20 – 40 minut. Záleželo hlavně na časových možnostech pěstounů a pracovníků OSPOD. Jeden přepis rozhovoru pracovníka OSPOD a jeden přepis rozhovoru pěstouna na přechodnou dobu je v příloze.

Nejnáročnější fází z hlediska časového bylo přepisování rozhovoru.

5 Analýza a interpretace informací

Tato kapitola obsahuje analýzu a interpretaci informací, které jsem shromáždila z provedených rozhovorů od informantů jak z řad sociálních pracovníků na OSPOD, tak i z řad pěstounů na přechodnou dobu, to vše z Kraje Vysočina. Interpretace jsou rozděleny do čtyř oblastí.

Rozhovory jsem si nahrávala, zapisovala a udělala jsem si jejich doslovné přepisy. Nijak jsem je neupravovala. Jednotlivé odpovědi jsem porovnávala dle podobností, aby se vztahovaly k dílčím cílům. Interpretaci jsem následně vkládala právě pod dílčí cíle.

5.1 Interpretace dílčího cíle 1

Cílem bylo zjistit, jak pracovníci OSPOD vnímají umístování dětí do PPPD.

Dle sdělení informantů má institut pěstounské péče na přechodnou dobu své opodstatnění, je považován za dobrý institut. Sdělili, že nebylo tomu tak od začátku. Informantka 1 k tomu dodala, že zpočátku měla obavy, ale právě léta praxe ukázaly, že to své opodstatnění má. Podobný názor měla na toto i informantka 5, která také uvedla, že praxe za dobu působení institutu pěstounské péče na přechodnou dobu ukázaly, že v některých případech je pěstounská péče na přechodnou dobu na místě a je to velmi dobrý institut. Informanti dále uváděli, že opodstatnění vidí hlavně v dobrém nastavení, fungování pro miminka, které jdou rovnou z nemocnice, tam institut plní stoprocentní funkci. Informantka 5 řekla, že *„institut pěstounské péče na přechodnou dobu má určité plusy i určité minusy a vždycky záleží na tom individuálním přístupu, pro který se řeší. Co jde víc do toho plusu a co jde víc do toho minusu.“* Dále k tomu dodala, že se domnívá, že ne vždy to je značka ideál, ovšem i přesto si nemyslí, že by to byla špatná forma péče. Uvedla také, že léta praxe ukázaly, že jsou opravdu případy, kdy pěstounská péče na přechodnou dobu na místě je, ale pak jsou naopak případy, kdy se to komplikuje a kdy to nemá své opodstatnění.

Na otázku, jaký je přínos umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu informanti uváděli, že to, že se dítěti věnuje jedna osoba, má na starosti pouze jedno dítě a může se mu maximálně věnovat. Informantky k tomu shodně doplnily, že děti jsou v rodinném prostředí, zažívají to, jak fungují normální rodiny, zažívají ženskou a mužskou (v případě, že je v rodině i muž) roli. Informantka 4 sdělila, že *„přínos ze strany toho dítěte, že vyrůstá, sice třeba jenom u jednoho pečovatele, ne v úplné rodině, ale už to, že má prostě veškerou péči, úplně nadstandartní ze strany těch pěstounek, ty děti jsou až vymazlený, prostě všestranný přínos. Tam jde o ty děti, jenom o ty děti.“* Jako přínos doplnila také to, že si pěstouni pro dítě dojedou, že nemusí děti vozit pracovníci OSPOD.

Za pozitivní zkušenosti informanti uvádějí, že děti lépe prospívají, dělají obrovské pokroky, je to pro ně velký přínos po psychické stránce, péče u pěstounů na přechodnou dobu je pro ně dobrá. Takové pozitivní zkušenosti převažují převážně u miminek. Informantka 6 uvedla, že i krátká doba, ve které je dítě umístěno v pěstounské péči na přechodnou dobu dítěti hodně pozitivního dá, ať už tím, že je mu věnován individuální přístup, zažívá různé aktivity, jezdí na výlety, zažívají nový způsob chování. Informantky shodně uvedly, že děti v rodinném prostředí u pěstounů na přechodnou dobu prospívají lépe, než kdyby byli umístěni v ústavním zařízení. Informantka 3 sdělila, že *„pozitivní zkušeností je obrovský pokrok dětí, kteří jsou umístěni v pěstounské péči na přechodnou dobu, je to na těch dětech vidět, jak krásně prospívají.“* Informantka 2 vidí také pozitivum v tom, že vůbec jsou nějací pěstouni na přechodnou dobu, a že děti mají být kde umístěvani.

Dle sdělení informantů za negativní zkušenosti lze uvést nedostatek pěstounů na přechodnou dobu, což je problematické v tom případě, že když není dostatek pěstounů na přechodnou dobu v Kraji Vysočina, musí se oslovit v případě potřeby pěstouni z jiných krajů. Dále za negativní informanti uváděli, že ne vždy je vhodné starší dítě umisťovat do pěstounské péče na přechodnou dobu a v neposlední řadě také kontakt s biologickou rodinou dítěte umístěného v pěstounské péči na přechodnou dobu. Další negativní zkušeností dle informantů je upnutí se dítěte na pečující osobou, což pak může činit problémy, obtíže v předávání dítěte do další péče,

ať už zpět do biologické rodiny do rodiny pěstounů. Informantka 2 k tomu dále uvedla, že negativní zkušenosti mají s umístováním větší sourozenecké skupiny. Informantka 4 má negativní zkušenosti se staršími dětmi v pěstounské péči na přechodnou dobu ve smyslu jejich složitější adaptace, kdy uvedla, že si každé dítě něco „nese“ z původní rodiny a každé se s tím jinak srovnává. Ze stran pěstounů považuje dále za negativní, že každé dítě má nějaké osobnostní rysy, a ne každý pěstoun je schopen je „přijmout“, zvládnout. Informantka 6 uvedla, že jako negativní zkušenost považuje ze své praxe *„riziko, že se pěstoun na dítě citově připoutá a opravdu potom zažila jsem i rodinu, kdy mělo jít dítě do pěstounské péče babičky, protože maminka péči nezvládala a skončilo to dítě u přechodných pěstounů. Když měli pěstouni na přechodnou dobu měli předat to dítě na základě rozhodnutí soudu babičce a jak se postupně seznamovali s historií, tak se snažili to dítě trochu usurpovat pro sebe, to si myslím, že je veliké riziko, ta citová vazba.“*

Shrnutí dílčího cíle 1

Z dostupných odpovědí bylo zjištěno, že institut pěstounské péče na přechodnou dobu je vnímán pozitivně. Největší smysl fungování institutu je vidět v péči o miminka, o malé děti. V případě starších dětí to je již individuální otázka, zda má smysl. Přínosem je to, že je dítě umístěno v rodinném prostředí, že zažívá chod fungování normální rodiny. Co se týče zkušeností, jak pozitivních, tak negativních, tak většinou byli odpovídány hlavně ty pozitivní, ať už to je právě to, že děti vyrůstají v rodinném prostředí, že mají jednu pečující osobu, která se jim může maximálně věnovat. Za negativní zkušenost bylo zmíněno umístování početnější sourozenecké skupiny a umístění staršího dětí. Za negativní zkušenost bylo také odpovězeno to, že dítě či pěstoun se můžou na sebe upnout, což je pak problémem.

5.2 Interpretace dílčího cíle 2

Cílem bylo zjistit, jaké nároky ze strany pracovníků OSPOD jsou kladeny na pěstouny na přechodnou dobu.

Dle sdělení informantů je za specifické nároky kladena větší dotace vzdělávání, která je daná přímo zákonem. Konkrétně se jedná celkem o 72 hodin příprav

(dlouhodobí pěstouni mají 48 hodin). Dále informanti uváděli, že je třeba, aby měli pěstouni na přechodnou dobu odžito mateřství, aby měli naplněné a vyjasněné své mateřské kompetence a že musí být připraveni kdykoliv přijmout dítě jakékoliv věkové kategorie. Dříve si mohli určovat, o jakou věkovou kategorii dětí mají „zájem“. Dnes to je již nastaveno tak, že musí přijmout dítě ve věku 0-18 let. Což samozřejmě klade na pěstouny na přechodnou dobu velké nároky i kvůli materiálnímu zabezpečení dětí (oblečení, postel, postýlka, kočárek apod.). Informanti dále uváděli, že pěstouni na přechodnou dobu musejí být připraveni zvládat komunikaci s velkým množstvím osob, odborníků. Musí také být psychicky odolní, často u nich probíhá předávání dítěte, což je psychicky náročné, musí umět pracovat se svými emocemi, nesmí se na dítě upnout, musí přijmout fakt, že budou před (hlavně staršími) dětmi „špinění“ od biologických rodičů dítěte, které mají v pěstounské péči na přechodnou dobu.

Dle výpovědi informantů mohou nastat různé problémy při umístění dítěte. A to jak ze strany dítěte umístěného v pěstounské péči na přechodnou dobu, tak i ze strany biologických rodičů dítěte. Informanti vnímají jako problém ze strany staršího dítěte především psychosomatické potíže (zvracení, pomočování, dítě je více plačtivé). Ze strany rodičů informanti vnímají, že biologická rodina může často kontaktovat jak dítě, tak i pěstouny na přechodnou dobu. Informantka 1 uvedla „*No, jako velký problémy vidím to, když je to nedobře ošetřené ze stran sociálních pracovníků, že tam může dojít k atakám ze strany biologické rodiny, která se třeba nesmířila s tím, že to dítě jim bylo odebráno a bylo dáno do výchovy pěstounce na přechodnou dobu. Může tam být zátěž ze strany, pro tu pěstounku, ze strany toho dítěte, že i to dítě dobře nezvládne ten přechod a může být hodně plačtivé, může somatizovat, to znamená že může se pomočovat, zvracení. Ten zdravotní stav tomu dítěti zabezpečit. Jednak tu emoční podporu, ale jednak vlastně aby tomu dítěti se nezhoršoval zdravotní stav, aby ta pěstounka dokázala to dítě provést pro to dítě velmi náročným obdobím.*“ Informantka 4 k tomu sdělila, že když se jedná o starší dítě, které má už třeba i svůj mobilní telefon, tak by biologický rodič neměl moc přehánět kontakt s dítětem, že třeba mít toto pod kontrolou. Aby dítě nebylo zbytečně zatěžováno. V tomto okamžiku je hodně důležité, aby dobře fungovaly

doprovázející organizace a aby pomohly nastavit kontakt. Jednak časový, a hlavně také, kde se budou scházet. Nejlepší variantou je na neutrálním místě, nejlépe právě v organizace, kde doprovodná organizace sídlí. Informantka 6 jako problém, který může nastat vidí také to, že chvíli může trvat, než se dítě zadaptuje. Může například od pěstounů utíkat. Informantka 5 vidí jako problém také komplikace v soudních řízeních, které trvají delší dobu, biologičtí rodiče se například i odvolávají a tím se vše protahuje, vše trvá delší dobu, než na kterou je pěstounská péče na přechodnou dobu stanovena. Informantka 3 sdělila, že problémem bývá „*Kontakt s biologickou rodinou dítěte, že se nesmířili s tím, že jim bylo dítě odebráno a je třeba před něma chránit pěstounskou rodinu. A v tom jim hodně musí pomáhat jejich doprovodná organizace, kdy musí pomoci s asistovaným kontaktem.*“.

Všichni informanti uvedli, že za dob své praxe nemají žádné zkušenosti s pěstouny na přechodnou dobu, kteří by měli do péče svěřené dítě se zdravotním handicapem, tudíž nemohou poskytnout zkušenosti ohledně nároků kladené na tyto pěstouny. Informantka 1 sdělila, že „*Určitě zase nároky kladou takové, záleží od postižení dítěte, pokud je fyzické, třeba je na vozíčku, tak zase aby to dobře zvládali co se týče té bariéry doma. Nějaká koupelna bezbariérová, protože děti rostou, jsou čím dál těžší a ta pěstounka je nemůže sama zvládat v podstatě pořád tahat, to by jí odnesly záda, takže určitě uspořádání domácnosti, umět uvařit bezlepkovou dietu, nebo nějakou tu šetrící, fenylketonurie, bezbílkovinná strava, to jsou už specializované diety a nebo potom dítě s ADHD nebo psychiatrickou poruchou, aby se uměli specializovat na to konkrétní postižení těch dětí.*“ Všeobecně tedy i ostatní informanti uváděli, že pokud by se jednalo o dítě s fyzickým handicapem, je třeba zvážit, do jakého prostředí z hlediska zdravotní obslužnosti bude dítě umístěno. Příkladem, dítě, které potřebuje 3x týdně rehabilitace neumístí do hájenky, kde je nejbližší rehabilitační středisko 20 km. Dále aby rodina případných pěstounů měla uzpůsobené, bezbariérové bydlení. Pokud by se jednalo o dítě s mentálním postižením, záleželo by na míře postižení, zda by bylo vůbec vhodné takto postižené dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu umisťovat, zda by nebylo vhodné jej umístit do ústavní péče, kde je personál schopný o takto postižené děti pečovat 24 hodin denně.

Shrnutí dílčího cíle 2

Specifické nároky oproti dlouhodobým pěstounům jsou hlavně v délce hodinové dotace příprav. Ty jsou dané přímo zákonem. Další specifickým nárokem je to, že je potřeba, aby pěstoun na přechodnou dobu měl odžito své mateřství, měl naplněné své mateřské kompetence. Pěstounská péče na přechodnou dobu totiž klade v tomto ohledu na psychiku pěstounů velkou zátěž. A za poslední nárok lze považovat to, že pěstoun na přechodnou dobu musí být stále připraven na to, že teoreticky hned přebírá dítě jakéhokoliv věku.

Problémy, které mohou nastat po umístění dítěte jsou zcela individuální věku dítěte – jedná se například o špatnou adaptaci, somatické potíže. Můžou ovšem nastat i problémy s kontaktem s biologickou rodinou dítěte.

Co se týče nároku ohledně umístění dětí se zdravotním handicapem, tak žádný OSPOD z šesti oslovených nemá za dobu, co pěstounská péče na přechodnou dobu existuje, zkušenosti, tudíž mi nemohli poskytnout relevantní informace. Proto jsem dodatečně oslovila Krajský úřad Kraje Vysočina a požádala je o informace, ohledně těchto nároků, zda nějaké takové nároky existují. Dozvěděla jsem, že ke každému případu je přistupováno zcela individuálně a stejně, jak odpověděli informanti, je zvažováno podle zdravotního stavu dítěte, kam bude dítě umístěno, zda je schopno být umístěno u pěstounů na přechodnou dobu (bezproblémové dojíždění do speciální školy, bezbariérový byt či dům) či není například z důvodu závažnějšího mentálního či fyzického postižení, možné zajistit péči v domácím prostředí u přechodných pěstounů a poté musí být dítě umístěno do zdravotnického zařízení apod.

5.3 Interpretace dílčího cíle 3

Cílem bylo zjistit, jak pěstouni vnímají psychickou a finanční podporu pěstounské péče na přechodnou dobu.

Informanti uváděli, že spolupráci a podporu s pracovníkem OSPOD vnímají kladně, pozitivně. Hodnotí, že je vše v pořádku. Dle sdělení informantů jsou

převážně v kontaktu se sociálními pracovníky OSPOD umístěných dětí, tudíž ne se svými pracovníky v rámci bydliště. Ale od všech je vnímána kladná podpora a spolupráce. Informantka 6 k tomu dodala, že to je samozřejmě o lidech.

Dle sdělení informantů je spolupráce a podpora s doprovodnou organizací výborná. Informanti se shodli, že kdykoliv potřebují s čímkoliv pomoci, vždy je jim pomoc či podpora poskytnuta. Informantka 2 si doprovodnou organizaci vybrala dokonce sama. Uvedla, že jako personalistka si jej vybrala formou výběrového řízení. Nejdůležitější pro ni byla zkušenosti, jelikož když začínala s pěstounstvím, neměla žádné zkušenosti, což od organizace vyžadovala, aby byli zkušení a uměli pomoci, poskytnout podporu. Dále pro ni bylo důležité sympatie a také důvěra jak v organizaci, tak i ve spolupráci s konkrétní klíčovou sociální pracovnící. Doplnila také, že jí doprovodná organizace pomohla vyřídit nadaci na proplacení cvičebního stolu, který potřebuje, když s dětmi cvičí tzv. Vojtovu metodu. Informantka doplnila, že doprovodná organizace jí pomohla se zařízením sourozeneckého kočárku a dopravili jí ho až domů. Což vnímá velmi pozitivně. Informantka 6 sdělila, že spolupráci a podporu také vnímá pozitivně, dodala k tomu, že *„uvítala bych i jiné služby – hlídání dítěte, proplácení například zájmových kroužků, školních výdajů jako je lyžák a podobně.“*

Dle výpovědí informantů je finanční podpora důležitá, je to jejich jediný zdroj příjmu. Informantka 2 k tomu doplnila, že *„Trošku se to zlepšilo po x letech, ale zase se všechno zdražuje.“* Informantka 3 doplnila, že pro peníze to dělat nejde. Informantka 4 uvedla, že *„Je pro mě důležitá jako byla důležitá v mém minulém zaměstnání. Nechápu myšlenku, že pro děti by člověk měl pracovat zadarmo. Jsem v produktivním věku a každý v mém věku musí chodit do zaměstnání, aby uživil rodinu. Pokud bych se měla spolehnout na příjem jen ze strany manžela a dělala bych jen to, co mě baví bez příjmu do rodiny, vnímala bych to jako zanedbávání vlastní rodiny, vlastních dětí.“*

Shrnutí dílčího cíle 3

Z výzkumu vyplynulo, že podpora je pro pěstouni na přechodnou dobu důležitá. Ať už finanční podpora, protože se jedná v podstatě o jediný příjem pěstounů, tak také psychická podpora ze stran pracovníků OSPOD, tak hlavně ze strany pracovníků doprovodné organizace, se kterou jsou a musí být v kontaktu nejvíce.

5.4 Interpretace dílčího cíle 4

Cílem bylo zjistit, jaký byl motiv pro rozhodnutí stát se pěstounem na přechodnou dobu.

Dle sdělení informantů motiv k pěstounství na přechodnou dobu je z důvodu toho, že vidí smysl, přínos, ze strany pěstounů to je pomoc jiným a opuštěným dětem a také láska k dětem. Informantka 4 sdělila, že vždy milovala práci s dětmi, než se vdala, v Německu se starala o tři děti. Dodala k tomu, že *„máme s manželem děti rádi a záleží nám na osudech těch, jejichž rodiny nefungují, jak by měly.“* Informantka 1 na tuto otázku sdělila, *„protože jsem měla pocit, že mám dost lásky na to, abych ji mohla někomu dalšímu dávat.“* Zajímavý je motiv k pěstounství informantky 3. Uvedla, že její prababička žila v pěstounské péči a že z její strany to byla zvědavost, jak v současné době pěstounská péče na přechodnou dobu funguje a zda to má smysl. Následně dodala, že smysl to rozhodně má. Informantka 6 jako motiv sdělila *„Přivedla mne k tomu rodinná situace, kdy jsem se stala poručníkem mé vnučce a nadále jsem se začala zajímat o problematiku pěstounství v širším pásmu. Dlouhodobou pěstounskou péči jsem si netroufla poskytovat z důvodu, že jsem byla bez partnera, ale toužila jsem pomáhat opuštěným dětem.“*

Informanti uváděli, že rozhodnutí, stát se pěstounem na přechodnou dobu přišlo převážně v době, kdy již vlastní děti byli odrostlé, byli pryč domova, měli své zaměstnání, své rodiny. Toto tedy nebylo u informantky 4, ta uvedla právě, že děti ještě odrostlé nebyli, ale touha pomáhat dětem byla silnější, proto se pro pěstounství rozhodla. U informantky 1 to byla ještě navíc situace, kdy i v práci jí přestal smysl naplňovat a v pěstounské péči ten smysl právě viděla. Informantka 5 sdělila, že *„k našemu rozhodnutí se sešlo více věcí najednou – v práci se změnil kolektiv a*

zavládla nepohoda, doma už byli kluci dost velcí a samostatní, v televizi byla zrovna reportáž o přechodné pěstounce a dostal se ke mně letáček Kraje Vysočina, že hledají pěstouny. Ale nejspíš by se to dalo teda označit jako doba, kdy nám už odrostli děti.“

Informanti uváděli k otázce délky pěstounství níže uvedené informace, zpracovala jsem je přehledněji proto do tabulky.

Tabulka č. 7: Délka pěstounství na přechodnou dobu

	Jak dlouho?
Informantka 1	4,5 roku
Informantka 2	4 roky
Informantka 3	3 roky
Informantka 4	14 měsíců
Informantka 5	2 roky
Informantka 6	9 let

Zdroj: vlastní

Jak informanti uváděli, vnímají přínosy i rizika pěstounské péče na přechodnou dobu. Hodně samozřejmě záleží na věku dítěte v pěstounské péči. U malých dětí, u miminek v podstatě jsou jen přínosy, a to hlavně takové, že se jedné o rychlé řešení aktuální situace a děti jsou umístěny v rodinném prostředí, dostávají péči od jedné osoby, které se jim může maximálně věnovat. Informantka 1 vidí jako přínos rychlé řešení situace dítěte. A jako riziko uvádí „*Rizika. Momentálně máme dítě, které k nám přišlo v necelých šesti týdnech a nyní už je mu rok a čtvrt. Už dávno u nás nemělo být, bohužel, soudy jednají pomalu - především odvolací, a navíc nejsou dlouhodobí pěstouni, kteří by si ho chtěli vzít do péče. Zde je velké riziko, i když ne tolik pro nás, ale především pro dítě. My se s ním pochopitelně budeme hůře loučit než s dětmi, které u nás byly čtyři, pět měsíců, ale zvládneme to. Jsme tu od toho, abychom se o dítě postarali přechodně a pak ho předali dál. Ale především pro dítě bude daleko náročnější přechod do nové rodiny. S každým dnem se na nás více*

fixuje...“ Informantka 2 uvedla, že přínosem je právě to, že jde miminko hned z porodnice do rodiny, že děti zažívají normální běh, normální fungování rodiny, vidí, jak se k sobě lidi chovají, jaké mají vztahy. Jako rizika pěstounské péče na přechodnou dobu informanti uváděli spíše pro starší děti, kde právě je třeba zvážit, zda je dítě vhodné vůbec do pěstounské péče na přechodnou dobu umístit, dále mohou nastat u dětí psychosomatické obtíže, rizikem je také kontakt s biologickou rodinou dítěte, která se nesmířila s tím faktem, že jí bylo dítě odebráno a umístěno k pěstounům na přechodnou dobu. Informantka 3 jako riziko vnímá právě u zmíněných starších dětí, že mohou být tzv. „batůžkáři“, kdy putují z ústavů, mezi pěstouny a tak stále dokola. Jako přínos sdělila *„Miminka mají náruč jednoho člověk, svůj domov, sice dočasný, ale je to domov, svoji vlastní postýlku.“* Informantka 6 uvedla *„Přínosem je to, že dítě nemusí jít do ústavu. Riziko je to, že se v termínu nenajde pro dítě dlouhodobé řešení.“*

Shrnutí dílčího cíle 4

Z výzkumu vyplynulo, že nejčastějším motivem byla potřeba a touha pomáhat opuštěným dětem. Nejčastěji rozhodnutí stát se pěstounem na přechodnou dobu bylo v době, kdy děti odrostli, nepotřebovali již péči či zaměstnání nedávalo pěstounkám smysl. Co se týče věkové struktury oslovených informantek, věkové rozmezí je 47-60 let. Na otázku ohledně délky pěstounství se odpovědi různili, informantky jsou pěstounkami – nejkratší doba 14 měsíců, nejdelší 9 let. Ohledně přínosů a rizik bylo odpovídáno víceméně podobně. Jako přínos bylo uváděno, že dítě vyrůstá v rodinném prostředí, zažívá péči od jednoho pečující, zažívá, jak funguje normální chod rodiny. Rizikem je v tom, že se v termínu nestihne najít pro dítě dlouhodobé řešení, kontakt s biologickou rodinou dítěte, dále, že (většinou) starší děti mohou být „batůžkáři“. A také, že je třeba zvážit, jestli je vhodné starší dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu dávat.

Závěr

Tématem této bakalářské práce bylo Využití institutu pěstounské péče na přechodnou dobu.

Hlavním cílem této práce bylo Zjistit, jak sociální pracovníci a pěstouni v Kraji Vysočina vnímají výkon institutu pěstounské péče na přechodnou dobu.

Dílními cíli této práce bylo:

Zjistit, jak pracovníci OSPOD vnímají umístování dětí do PPPD, dále zjistit, jaké nároky ze strany pracovníků OSPOD jsou kladeny na pěstouny na přechodnou dobu, zjistit, jak vnímají pěstouni na přechodnou dobu psychickou a finanční podporu a zjistit, jaký byl motiv, důvod stát se pěstounem na přechodnou dobu.

Zvolenou metodou byl kvalitativní výzkum, technikou sběru dat rozhovor. Pro sociální pracovníky a OSPOD a pro pěstouny na přechodnou dobu jsem měla připraveny tazatelské otázky. Strategie kvalitativního výzkumu se mi osvědčila. Díky této strategii byli zjištěny podrobnější informace, které by při kvantitativním výzkumu, dotazníkovém šetření nebylo možné získat. A při kvantitativním výzkumu by nebyl naplněn ani dostatečný výzkumný vzorek.

Výzkumem bylo zjištěno, že sociální pracovníci OSPOD a pěstouni na přechodnou dobu, to vše z Kraje Vysočina vnímají výkon institutu pěstounské péče na přechodnou dobu velmi dobře. Nejlépe je vnímán v případě umístění malých dětí, miminek, kteří jdou k pěstounům na přechodnou dobu rovnou z nemocnice, porodnice. U starších dětí je vnímán o něco hůře, může docházet u dětí k různým problémům, ať už špatná adaptace či rozvoj somatických obtíží.

Dalším zjištěním vyplynulo, že Kraj Vysočina má nejmenší počet pěstounů na přechodnou dobu z celé republiky. Což vnímám jako negativum. Ovšem, na druhou stranu, je to možná také tím, že není taková veřejná osvěta pro pěstounství. A také,

ne každý se rozhodne od základů změnit svůj dosavadní život, což určitě profesionální pěstounství vyžaduje.

Jako námět pro další výzkum navrhuji zapojit do kvalitativního výzkumu i pracovníky krajského úřadu. Určitě by stálo za to zjistit, jak právě pracovníci krajského úřadu vnímají tento institut, jaké nároky mají na osoby vhodné stát se pěstouny na přechodnou dobu, zjistit, jaké kritéria mají při výběru vhodných pěstounů konkrétním dětem apod. Poté by i výzkum přinesl zajímavé podněty, zajímavé zjištění. Mohl by být taktéž proveden výzkum v rámci jiného kraje a výzkumy porovnat, zda je tento institut vnímám stejně, podobně či úplně odlišně.

Doporučení do praxe bych uvedla snahu větší informovanosti o pěstounskou péči na přechodnou dobu. Tím by se veřejnost o tomto institutu mohla více dozvědět a mohlo by to zvýšit větší počet zájemců o pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Věřím tomu, že pěstounská péče na přechodnou dobu bude i nadále využívána, že se najde více zájemců o pěstounství, z kterých se posléze stanou pěstouni na přechodnou dobu. Děti, kteří potřebují okamžitou pomoc je stále dost a je jediné dobře, že tento institut funguje a nemusí být umístovány do ústavních zařízení.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Počet pěstounů na přechodnou dobu (str. 28)

Tabulka č. 2: Počet dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu (str. 28)

Tabulka č. 3: Věk dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu (str. 28)

Tabulka č. 4: Transformační tabulka (str. 39)

Tabulka č. 5: Pracovníci OSPOD, náhradní rodinné péče (str. 40)

Tabulka č. 6: Pěstouni na přechodnou dobu (str. 41)

Tabulka č. 7: Délka pěstounství na přechodnou dobu (str. 53)

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přepis rozhovoru s pracovnící OSPOD

Příloha č. 2: Přepis rozhovoru s pěstunkou na přechodnou dobu

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Znárodnění průběhu příprav pěstounské péče (str. 26)

Obrázek č. 2: Mapa Kraje Vysočina (str. 27)

ZDROJE

Knižní

HENDL, J., 2008. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2. vydání. ISBN 978-80-7367-485-4

KOVAŘÍK Jiří a kol., 2004. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál. 1. vydání. ISBN 80-7178-957-7

MATĚJČEK Zdeněk, 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál. 1. vydání. ISBN 80-85282-83-6

MATĚJČEK Zdeněk a kol., 1999. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál, 1. vydání, ISBN 80-7178-304-8

MATĚJČEK Zdeněk a kol., 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál. 1. vydání, ISBN 80-7178-637-3

MATOUŠEK Oldřich a kol., 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 1. vydání. ISBN 80-7178-578-2

MATOUŠEK Oldřich a kol., 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 1. vydání. ISBN 978-80-262-0366-7

MIOVSKÝ, M. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-1362-4

NOVOTNÁ Lenka, HRÍCHOVÁ Miloslava, MIŇHOVÁ Jana, 2012. *Vývojová psychologie*. Západočeská univerzita v Plzni, 4. vydání. ISBN 978-80-261-0115-4

ŠKOVIERA, A., 2006. *Dilem náhradnej výchovy*. Bratislava: Nová práca, spol., s. r. o., 1. vydání. ISBN 80-88929-81-4

ŠVARŤÍČEK, R., K. ŠEĐOVÁ, a kol., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0

ŽIŽLAVSKÝ, M., 2003. *Metodologie pro Sociální politiku a Sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3110-7

Internetové

Pěstouni.cz, Jak se staneme pěstouny? [online]

Dostupné z: <http://www.pestouni.cz/chci-byt-pestounem/jak-se-staneme-pestouny/>
[cit. 24.10.2021]

Náhradní rodina.cz, Adresář organizací [online]

Dostupné z: <https://www.nahradnirodina.cz/adresar> [cit.28.11.2021]

Úřad práce.cz, Dávky pěstounské péče a zaopatřovací příspěvky [online]

<https://www.uradprace.cz/web/cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1#Zaopat%C5%99ovac%C3%AD%20p%C5%99%C3%ADsp%C4%9Bvek%20opakuj%C3%ADc%C3%AD%20se> [cit. 29.1.2022]

Na dlani, o.p.s., Náhradní rodinná péče[online]

<http://www.nadlani.net/nahradni-rodinna-pece/> [cit. 30.1.2022]

Věduna Bubleová a kolektiv, Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka, Středisko náhradní rodinné péče, Praha, 2018 [online]

https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/zakladni_informace_o_pp-1.pdf
[cit. 15.3.2022]

MPSV.cz, Formy náhradní rodinné péče [online]

<https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece> [cit. 15.3.2022]

Správní mapa.cz, Kraj Vysočina [online]

<http://spravnimapa.topograf.cz/84345/kraj-vysocina/> [cit.15.3.2022]

Šance dětem.cz., Attachment: o důležitosti citového pouta v životě, o jeho poruchách a léčení [online]

Dostupné z: <https://sancedetem.cz/attachment-o-dulezitosti-citoveho-pouta-v-zivote-o-jeho-poruchach-leceni> [cit. 22.5.2022]

CZ region.cz, Vysočina [online]

Dostupné z: <https://www.czregion.cz/vysocina> [cit. 30.5.2022]

Sociální práce.cz, Sociální pracovník OSPOD – náhradní rodinná péče [online]

Dostupné z: <https://socialniprace.cz/profesiogramy/socialni-pracovnik-ospod-nahradni-rodinna-pece/> [cit.30.5.2022]

Adopce.com, Základní pojmy [online]

Dostupné z: <https://www.adopce.com/informace/zakladni-pojmy/> [cit. 30.5.2022]

Dobrá rodina.cz, Co je doprovázení a dohoda o výkonu pěstounské péče [online]

Dostupné z: <https://dobrarodina.cz/pro-zajemce/doprovazeni-pestounu/> [cit. 2.6.2022]

Pěstouni.cz, Doprovázení pěstounů na přechodnou dobu, praxe v České republice a inspirace ze zahraničí [online]

http://www.pestouni.cz/wp-content/uploads/2019/06/Prechodna_pestounska_pece_doprovazeni_pestounu_sbornik_A5_web.pdf [cit. 3.6.2022]

Pěstounská péče.cz, Zdravotně znevýhodněné dítě v náhradní rodinné péči [online]

Dostupné z: http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/SNRP/zdrav_znevychod_dite_v_nrp.pdf [cit. 3.6.2022]

Právní předpisy

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb., Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte

Přílohy

Příloha č. 1 Přepis rozhovoru s pracovnící OSPOD, NRP

Dobrý den, tak tedy můžeme začít. Souhlasíte s nahráváním rozhovoru?

Informantka: Ano, souhlasím.

Super, tak jdeme na to.

Jak vnímáte institut PPPD?

Jako zpočátku jsem z toho měla velké obavy, ale léta praxe ukázala, že to má své opodstatnění, že to je dobrý institut.

A v čem třeba máte pozitivní zkušenosti s PPPD?

No, že se vlastně o to miminko stará jedna osoba, že to miminko má jednu stálou náruč a v podstatě že se mu může věnovat ve dne v noci.

A jaké negativní zkušenosti zas naopak?

Negativní zkušenosti. Že jich je stále nedostatek, těch pěstounek na přechodnou dobu a někdy si myslím že na ty pěstounky je toho moc. Za negativní také to, že se dítě upne na pěstouny. Je to jedno velké riziko. Pěstounky by měly být schopny, ale tím že to je hodně těžký to dítě na sebe nenavazovat, ale ty děti většinou bývají tak citově vyprahlý, a tak lační, takže toto je velký úděl a je to těžký pro ty pěstounky a pro ty děti to negativní je.

Zeptám se, vy tady máte převážně malý děti nebo různá věková kategorie?

To je různý, dřív to začínalo opravdu těma miminkama, ale dneska to už jsou téměř všechny děti, které musí být předány do náhradního prostředí, když ti rodiče to nezvládají.

A ten přínos tedy vidíte v čem?

Že se věnuje jedna osoba, že vlastně pěkně čte potřeby dítěte, že se mu může naplno věnovat a ty potřeby potom nějakým vhodným způsobem saturovat.

Ještě se zeptám, pěstounská péče na přechodnou dobu je maximálně na rok?

To se nedá říct maximálně. Je prostě na rok, s tím, že pak ta lhůta se musí pohlídat, protože pokud tomu dítěti není zprostředkováno další, návazné rodinné prostředí, případně návrat do své biologické rodiny, tak se potom u soudu žádá o svěřeni dítěte k té samé paní pěstounce ale na další období.

A zeptám se ještě, většinou třeba jsou děti svěřeni do péče tý biologický rodině nebo dlouhodobým pěstounům? Nebo ze zkušenosti, jak to máte?

Ze zkušenosti je to hodně, hodně individuální, tak si myslím, že to nemůžu ani nijak jakoby sečíst, nebo Vám to říct, odhadem, jestli třetina takhle, takhle, takhle. Ne, je to hodně individuální, jsou děti, co se vrací po určité době rodin svých biologických, jsou děti, pro které se potom hledá náhradní rodinná péče formou pěstounské péče nebo osvojení.

Pak další se zeptám, jaké specifické nároky jsou na ty pěstouny kladeny oproti dlouhodobým pěstounům nebo oproti běžným rodičům?

Mají velkou komunikaci s velkou šíří dalších odborníků. Což mají ti klasičtí pěstouni, ti dlouhodobí taky, ale tady ještě jsou, to seznamování dítěte s tou novou rodinou, umět to dítě připravit tak, aby se dobře navázalo na ty budoucí pečovatelé, ať už osvojitelé nebo pěstouni nebo návrat zpátky do biologické rodiny. Musí hodně dbát na svou psychohygienu, na to, aby nevyhořely, aby opravdu jim to neublížovalo, nebo jejich rodinným systémům, jejich dětem, prostě celé té rodině. Protože v krátkém časovém úseku musí zvládnout péči o dítě ať po stránce zabezpečení citových potřeb, emočních, ale i z těch zdravotních, rehabilitace, protože někdy se tam dostávají děti v opravdu zuboženém stavu, kdy třeba nebyli rozvíčovány, správně, tak aby se předešlo nějakým negativum v jejich vývoji. Tak třeba navštěvovat často rehabilitace, cvičit Vojtovu metodu, různé diety, medicínské záležitosti.

To jste zrovna navázala, to jsem se také chtěla zeptat, jestli teda ještě navíc jsou nějaké specifické nároky jsou kladeny na pěstouny na přechodnou dobu, co mají svěřené dítě se zdravotním postižením.

Určitě zase nároky kladou takové, záleží od postižení dítěte, pokud je fyzické, třeba je na vozíčku, tak zase aby to dobře zvládali co se týče té bariéry doma. Nějaká

koupelna bezbariérová, protože děti rostou, jsou čím dál těžší a ta pěstounka je nemůže sama zvládat v podstatě pořád tahat, to by jí odnesly záda, takže určitě uspořádání domácnosti, umět uvařit bezlepkovou dietu, nebo nějakou tu šetřící, fenylylketonurie, bezbílkovinná strava, to jsou už specializované diety a nebo potom dítě s ADHD nebo psychiatrickou poruchou, aby se uměli specializovat na to konkrétní postižení těch dětí.

Takže třeba i nějaké kurzy musí mít?

Takhle. Tohle by byla spíš otázka pro krajský úřad, který tohle jakoby zajišťuje. Z mého pohledu by tam nějaké proškolení být mělo.

A pak se zeptám poslední otázka, jaký můžou nastat problémy po umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu?

No, jako velký problémy vidím to, když je to nedobře ošetřené ze stran sociálních pracovníků, že tam může dojít k atakům ze strany biologické rodiny, která se třeba nesmířila s tím, že to dítě jim bylo odebráno a bylo dáno do výchovy pěstounce na přechodnou dobu. Může tam být zátěž ze strany, pro tu pěstounku, ze strany toho dítěte, že i to dítě dobře nezvládne ten přechod a může být hodně plačtivé, může somatizovat, to znamená že může se pomočovat, zvracení. Ten zdravotní stav tomu dítěti zabezpečit. Jednak tu emoční podporu, ale jednak vlastně aby tomu dítěti se nezhoršoval zdravotní stav, aby ta pěstounka dokázala to dítě provést pro to dítě velmi náročným obdobím. Ono totiž se to nezdá, ani se o tom nikde moc nemluví, že to je náročné období i pro ty rodiče. Protože ti rodiče at' se třeba vůbec nestarali, tak se nedá zpochybňovat, že to dítě neměli svým způsobem rádi, jenom se neuměli postarat. Takže i ti rodiče potom můžou se chovat všelijak a můžou mít projevy chování, které třeba jim je vlastní, protože to jinak neumí, ale pro ty další zúčastněné osoby může být hodně zatěžující.

Oni vlastně ti biologičtí rodiče ví, kam to dítě jde do rodiny?

Ví. A já to preferuju, aby to opravdu věděli. Jenom co zase si myslím že není dobrý, aby pěstoun na přechodnou dobu jim dával svoje telefonní číslo. Aby ten pěstoun si udělal buď dva mobily, jeden vyloženě soukromý, co má pro svůj život a jeden vyloženě pro výkon té pěstounské péče na přechodnou dobu a tady v tomhle případě by měla hodně, hodně těch úkolů na sebe převzít právě ta doprovodná organizace,

který doprovází tu pěstounku a tam zabezpečit právě i ten kontakt s těmi biologickými rodiči, aby se to nedělo v domácnosti těch pěstounů na přechodnou dobu, ale spíš v té organizaci. A i to dítětko umět dobře na ten styk připravit, protože tam jsou velice rozjitřené emoce.

To bude takhle všechno, děkuji Vám moc za rozhovor.

Nemáte vůbec zač, snad Vám to pomůže ve zpracování práce.

Příloha č. 2 Přepis rozhovoru s pěstounkou na přechodnou dobu

Dobrý den, tak tedy můžeme začít s rozhovorem.

Dobrý den, určitě můžeme.

Jak hodnotíte spolupráci a podporu s klíčovým sociálním pracovníkem z orgánu sociálně-právní ochrany dětí?

Přiznávám, že jsem netušila, že sociální pracovnice našeho OSPODu je klíčovým pracovníkem. Nicméně spolupráce a podpora s paní z OSPODu je určitě příjemná, paní je hodná, vždy si hezky popovídáme. Ale vídáme se vždy jednou za půl roku, tak jak je ze zákona nutné. V podstatě tuto pracovníci jsem zatím k ničemu nepotřebovala, vše si pořeším buď s paní z doprovázející organizace nebo se sociální pracovníci dítěte, o které zrovna pečujeme.

Míváte tedy většinou děti z jiného okresu než bydlíte?

Ano, pokaždé jsme měli děti z jiného okresu.

A jak hodnotíte spolupráci a podporu s doprovázející organizací?

Spolupráce a podpora s doprovázející organizací je výborná. Respektive jsem v kontaktu s jednou konkrétní pracovnící, a to nejen jednou za dva měsíce, při ze zákona povinném kontaktu. Vždy, když něco potřebuji, tak je ochotná mi pomoci. Doprovázející organizaci jako takovou hodnotím také kladně - zúčastnili jsme se vzdělávání, která organizují a byla to výborná zkušenost. Tam jsme cítili velkou podporu.

Jak je pro Vás důležitá finanční odměna?

Finanční odměna je pro mne samozřejmě důležitá, protože je to moje profese a i když pěstounství dělám jako srdeční záležitost, bez peněz to nejde.

Proč jste se rozhodla stát pěstounkou na přechodnou dobu?

Protože jsem měla pocit, že mám dost lásky na to, abych ji mohla někomu dalšímu dávat.

To je krásné rozhodnutí, děkuji.

A kdy jste se tak rozhodla, v jaké životní fázi, životním cyklu?

Před necelými sedmi lety. Obě děti jsme již měli z domova, byli zakotvení ve vztahu, v zaměstnání, čekali jsme první vnouče. S prací to nebylo nic moc a vzhledem to mu, že já potřebuji, aby má práce dávala smysl, tak mne pěstounská péče na přechodnou dobu oslovila právě svou smysluplností.

A jak dlouho jste pěstounkou?

Čtyři a půl roku.

Ted' se zeptám, jaké vnímáte přínosy a jaká rizika pěstounské péče na přechodnou dobu?

Přínosem je určitě rychlé řešení situace dítěte. První čtyři děti jsme si přebírali z porodnice, takže šla rovnou k nám a nemusela do "kojeňáku". To, že dítě vyrůstá v rodině je určitě pro něj přínosem. Viděla jsem to ve srovnání s posledním dítětem, které jsme přebírali z dětského centra.

A rizika?

Rizika. Momentálně máme dítě, které k nám přišlo v necelých šesti týdnech a nyní už je mu rok a čtvrt. Už dávno u nás nemělo být, bohužel, soudy jednájí pomalu - především odvolací, a navíc nejsou dlouhodobí pěstouni, kteří by si ho chtěli vzít do péče. Zde je velké riziko, i když ne tolik pro nás, ale především pro dítě. My se s ním pochopitelně budeme hůře loučit než s dětmi, které u nás byly čtyři, pět měsíců, ale zvládneme to. Jsme tu od toho, abychom se o dítě postarali přechodně a pak ho předali dál. Ale především pro dítě bude daleko náročnější přechod do nové rodiny. S každým dnem se na nás více fixuje. Už to není malé miminko, ale malý človíček. Je těžké, když vidíte rozvíjející se bytost, pro kterou nejsou rodiče/pěstouni a nemůžete nic jiného dělat než čekat, až se konečně stane zázrak. Další z rizik může být kontakt s biologickou rodinou. To se stává výjimečně. Rodina většinou o kontakt nestojí, nebo není agresivní. Také může být náročná péče o dítě, které má za sebou velmi těžkou historii nebo miminko s abstinenčními příznaky.

Jaké bylo Vaše zaměstnání před pěstounskou péčí?

Těsně před tím jsem pracovala na internátu základní školy a praktické školy v Chotěboři jako asistentka vychovatelky.

Jaké máte dosažené vzdělání?

Středoškolské s maturitou

Bydlíte v rodinném domě či v bytě?

V rodinném domě.

Teď se zeptám, sice u žen, je ta otázka nevhodná, ale jaký je Váš věk?

60 let

Děti jste zmínila že máte. Můžu se zeptat kolik?

Ano, dvě dospělé děti.

Moc Vám děkuji za rozhovor.